

2025/5

EduRevue

Magazín moderního vzdělávání Národního pedagogického institutu České republiky

Rostu spolu se svými žáky

učitelka Eliška Havránková

Co si přečtete v této EduRevue

Škola pro 21. století Strany 4–6 ►

Kdo vás během studia nejvíce inspiroval a nasměroval k tomu, čemu se dnes věnujete? Tuto otázku jsme položili řediteli Národního pedagogického institutu (NPI) Ivovi Jupovi, spoluzakladatelce Asociace učitelů občanské výchovy a společenských věd Ireně Eibenové, výkonné ředitelce spolku Díky, že můžem Báře Stárek a dalším osobnostem a odborníkům na vzdělávání.

Mezi námi Strany 8–33 ►

České školy jsou plné skvělých učitelů a učitelek. Jednou z nich je Eliška Havránková z Akademie Světlá nad Sázavou, která letos získala cenu Global Teacher Prize CZ. Důležitými stavebními kameny nového Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV) je osm klíčových kompetencí a dvě základní gramotnosti. Co konkrétně zahrnují a jak se dají rozvíjet v jednotlivých předmětech, na to jsme se zeptali deseti vyučujících a také deseti spoluautorů nového kurikula.

My jsme NPI Strany 34–43 ►

Jsme servisní organizací českého systému předškolního, základního a středního vzdělávání. V nabídce máme pečlivě promyšlené a důkladně navržené nástroje, které podporují školní týmy i jednotlivce. Jedním z členů našeho týmu je kolegyně Leona Gergelová Šteigrová, která v rozhovoru mimo jiné popisuje, jaké podpory se školám dostane při přechodu na nový RVP. Pracoviště má NPI i v každém krajském městě, do toho v Olomouci zve jeho vedoucí Radek Hanuš. Představíme i metodické kabinety a podporu spolupráce vyučujících a asistentů pedagoga.

Inspirace Strany 44–50 ►

Svět českého vzdělávání je povzbudivě čínorodý, živý a kreativní. Existuje celá řada projektů a aktivit, které pomáhají na lokální i celostátní úrovni. Oslovili jsme kolegy z NPI i další odborníky, aby nám dali tipy, co sledovat.

Další články, videa a podcasty najdete na webu EduRevue.
www.edurevue.npi.cz

Tématu nových RVP se věnuje web o modernizaci školství.
revize.rvp.cz

Markéta Beková

šéfredaktorka

Téma čísla: Základní gramotnosti & klíčové kompetence

Fáze pokus–omyl je při učení nezbytná, říká v rozhovoru Eliška Havránková z Akademie Světlá nad Sázavou, která letos získala ocenění pro nejinspirativnější učitele Global Teacher Prize CZ. Tento způsob učení se však netýká jen žáků a žákyň, ale také nás dospělých, kdykoli děláme něco nového nebo jinak, než jsme byli po léta zvyklí.

To je patrné i při zavádění kompetenčně pojaté výuky, kterou přináší revize rámcových vzdělávacích programů. Není možné začít dělat věci jinak a bez chyb. Proto je užitečné vnímat chybu jako přirozenou součást procesu a zároveň jako příležitost k růstu. Aby však při nově pojaté výuce nedocházelo k chybám zbytečně, připravili jsme pro vás číslo, v němž představujeme osm klíčových kompetencí a dvě základní gramotnosti prostřednictvím rozhovorů s odborníky a odbornicemi, kteří se na tvorbě nového rámcového vzdělá-

cího programu pro základní vzdělávání podíleli.

Zároveň přinášíme praktické tipy od učitelů, kteří se s námi podělili o svou dobrou praxi. Dozvíte se například, jak rozvíjet digitální kompetenci v dějepise nebo jak v matematice a fyzice podpořit čtenářskou a pisatelskou gramotnost.

Protože víme, že úspěšná implementace kurikula vyžaduje i systematickou podporu, představujeme vám také metodické kabinety, reflektivní deník, MojeEdu a další nástroje z dílny NPI i od externích aktérů, kteří usilují o to, aby schválené změny nezůstaly jen na papíře, ale promítly se do každodenní praxe českých škol.

Dlužíme to všem, kteří po změně volají a často zůstávají nevyslyšeni. Jak ukázal rozsáhlý kvalitativní výzkum, který na přelomu loňského a letošního roku realizoval Národní institut SYRI, mladí lidé chtějí školu, která je připravená na život. A k tomu samotné znalosti nestačí. ■

Jsmo hrdí na účast v kampani Měníme osnovy s těmito partnery

Anketa:

Kdo vás během studia nejvíce inspiroval a nasměroval k tomu, čemu se dnes věnujete?

Ivo Jupa

ředitel Národního pedagogického institutu

Ve škole to byl asi můj češtinář, pan profesor Drozen. Nevím, jak to udělal, ale jako šestnáctiletého kluka mne naučil číst a psát básničky. K tomu, čemu se dnes věnuji, ale asi moc nepřispěl. Tam vede o parník můj vedoucí z turistického oddílu mládeže Karel Fryč. Bohužel ani tady si dobře nedovedu vysvětlit, proč a jak se to stalo. Snad že byl lidsky přátelský a po-

máhal nám překračovat milníky, o kterých jsme do té doby ani nesnili. To, že chci být učitel a dál pracovat s dětmi, jsem si uvědomoval již v dobách, kdy jsme všichni chtěli být „jako Karel“. Potom, později, na střední škole, kdy jsem v jeho oddíle dělal rádce... a zase chtěl být jako on. Dodnes mne vede a koriguje, když občas pošle zprávu: „Pleteš se, juniore!“ ■

Jan Voda

ředitel ZŠ Fostra Elementary

Během studia mě zásadně ovlivnili dva lidé. Na strojírenském učilišti to byl ředitel Lumír Kymr, který mě přivedl do vodáckého oddílu. Tam jsem získal praktické dovednosti, ale především jsem se poprvé postavil do role vedoucího dětí. Právě tehdy jsem se rozhodl podat si přihlášku na pedagogickou fakultu. Na Karlově univerzitě mě

pak silně inspirovala doc. Jana Uhlířová, díky níž jsem začal o vzdělávání přemýšlet hlouběji a s větší odpovědností. Oběma vděčím za to, že jsem našel své poslání, a především díky nim se dnes jako ředitel školy podílím na výchově stovek dětí a jako akademický pracovník pomáhám utvářet nové generace učitelů. Jano, Lumíre – děkuji vám! ■

Bára Stárek

výkonná ředitelka spolku Díky, že můžem

Největší vliv na mě měla má nejbližší kamarádka Ronith, se kterou jsem se setkala při studiích v zahraničí. Byla to první osoba, která mě opravdu naučila zpochybňovat své vlastní zažité představy a kriticky přemýšlet nad tím, proč si myslím to, co si myslím. Pocházíme z velmi odlišného prostředí a právě její otevřenost sdílet své myšlenky, pochybnosti i argumenty mě inspirovala k tomu, abych začala víc

naslouchat a méně soudit. Jak druhým, tak sama sobě. Díky našim dlouhým debatám jsem se naučila dívat se na věci z více úhlů, chápat odlišné životní zkušenosti a být otevřená novým perspektivám. A nemít strach vyjadřovat svůj názor, ať už je „špatně“, nebo „dobře“ – jen tak se můžu posunout dál. Díky ní jsem pochopila, že každý z nás má hlas, který dokáže využít ke změně, kterou chce ve světě vidět. ■

Michal Uhl

ředitel Domu zahraniční spolupráce

Vmateřské školce francouzské školy v Praze jsem měl dvě učitelky, které mi zůstaly v srdci. Jedna z učitelek, černoška původem z Afriky, byla klidná, laskavá a svou péčí mi dala pocit bezpečí a radosti z učení. Druhá, z Tahiti, přinášela do třídy příběhy o palmách, moři

a tanci, učila nás tahitské písně. Bylo to mé první setkání s jinými kulturami – živé, barevné a radostné. V mezinárodním prostředí této školy, kde jsem strávil deset let, jsem si přirozeně osvojil otevřenost a respekt k různorodosti. Tu dnes rozvíjím v práci pro Dům zahraniční spolupráce. ■

Irena Eibenová

spoluzakladatelka Asociace učitelů občanské výchovy a společenských věd

Po studiu jsem v rámci evropského programu Comenius strávila půl roku na švédském Gymnasium Västerhöjd jako asistentka pedagoga. Právě skrze vzdělávání jsem si uvědomila odlišnost tamní společnosti. Chyběl vůdcovský étos – odpovědnost za studium i seberegulaci nesli sami žáci. Působilo to přirozeně, bez známek ideologie v pozadí. Prostě jiná kultura.

Přemýšlím, jestli jsme se za čtvrt století od mé zkušenosti Švédsku přiblížili. Jisté je, že vzájemný respekt do škol nepochybně pronikl. Nevím, jestli jsme jako učitelé přešli z role charismatických lídrů do role zprostředkovatelů vzdělání, a ptám se sama sebe, zda to je, nebo není podmínka skutečné demokratické kultury na školách. ■

Tomáš Sedláček

ředitel Knihovny Václava Havla

Měl jsem mnoho vynikajících učitelů. Měl jsem to obrovské štěstí, že mě život dovedl k mimořádným osobnostem, jako byli pan profesor Mlčoch, pan profesor Kouba, Milan Sojka, Milan Machovec, Jan Švejnar či Jan Sokol. Ze všech těchto lidí – a vím, že to možná zní zvláštně – se v mém současném, středním věku nejčastěji vracím k myšlenkám Václava

Havla. Postupně si uvědomuji, že právě jeho široký filozoficko-ekonomicko-sociální pohled mi byl jaksi nevědomky nejbližší. Je to rámec, ve kterém se cítím nejbezpečněji a který mě nejvíce inspiruje k dalším úvahám. Při čtení Havlových textů mívám někdy dokonce pocit, jako bych s ním dýchal. Proto musím říct, že svůj nejintimnější „dialog“ vedu právě s Václavem Havlem. ■

Ještě více obsahu na našem webu

Více autorských textů a inspirativních rozhovorů.

Podcastová řada Mezi námi, která přináší příběhy o odvážné cestě změny vlastního přístupu k učení, k řízení školy a k dalším pedagogickým rolím.

Záznamy z konferencí a debat pro veřejnost, které pořádáme v ostravském Centru PANT.

Ankety mezi zajímavými osobnostmi.

Čtěte na
edurevue.npi.cz

Rostu spolu se svými žáky

Text: **Markéta Beková**

O Elišce Havránkové by se dalo říct, že stojí mezi kovem a lidmi. Z jedné strany je zlatnice, která zná tradiční i nové techniky, z druhé strany učitelka, která hledá cestu, aby byli její žáci a žákyně srozumitelně vedeni a přitom motivováni. Letos se stala držitelkou Global Teacher Prize CZ. „Žákům nestačí jen znalosti. Potřebují umět efektivně pracovat s chybou, přizpůsobit se rychlému rozvoji technologií a zároveň získat sebevědomí a schopnost představit své dílo v uměleckém kontextu,“ vysvětluje v rozhovoru.

Co vás přivedlo k učitelskému povolání? Byl zde nějaký rozhodující moment?

Dá se říct, že to byla náhoda. Začala jsem učit už během studia posledního ročníku na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze, kde jsem studovala restaurování a konzervování uměleckořemeslných děl z kovů. Mým plánem bylo působit v některé z muzejních institucí, pečovat o historické předměty a navracet jim užitou funkci. V té době přišla nabídka z Akademie ve Světle nad Sázavou na záskok ve zlatnické dílně. Vydala jsem se tam s přesvědčením, že příležitosti a výzvy nejsou samozřejmostí a člověk by je měl využít – to je poselství, které dnes předávám i svým žákům. Když jsem vstoupila do dílny mezi kolektiv mladých lidí, kteří v rytmu pracovních nástrojů tvořili za zlatnickými stoly a u toho energicky

diskutovali, cítila jsem, že tam patřím. Tehdy se rozhodlo.

Takže po vstupu do dílny už nebylo pochyb?

Rozhodnutí přišlo rychle. Práce zlatníka či restaurátora může být často samotářská, a přestože mám obě profese opravdu upřímně ráda, potřebuji společnost. Teprve propojení rukodělné řemeslné práce s tvůrčím kolektivem a možností sdílení mi začalo dávat skutečný smysl.

Čím vás samotná výuka na začátku překvapila?

Především změnou pohledu na to, co je pro žáky skutečně srozumitelné. Zpočátku jsem měla pocit, že jim musím předat vše, co vím – i složité odborné detaily, které jsem během let studia nasbírala. Brzy jsem ale zjistila, že pro začínající studenty je to příliš náročné a že způsob, jak

učivo předávám, je zásadní. Naučila jsem se proto mluvit jednodušeji, předávat méně informací, ale takových, které jsou konkrétní a okamžitě použitelné v praxi. A co dnes považuji za ještě důležitější, je probudit v žácích opravdový a upřímný zájem o samostatné vzdělávání ve svém oboru.

Zdá se, že jste svoji praxi posunula správným směrem, když vás letos porota GTP CZ vybrala jako nejinspirativnější učitelku. Vlastní metodu vysvětlování jste ukázala také v rámci sdílení dobré praxe na letní škole pro finalisty a finalistky ceny GTP CZ. Jak to probíhalo?

Představila jsem kolegům definici techniky žíhání kovů, jak ji uvádějí stávající učebnice nebo namátkou vybrané odborné zdroje. Nikdo probíranou látku nepochopil, přestože šlo o vysokoškolsky vzdělané učitele. Když jsem jim stejnou techniku vysvětlila vlastními slovy doprovázenými nákresem a praktickým pokusem, pochopili všichni. Byla to silná ukázka toho, jak moc chybí ve výuce popisný jazyk a zkušenost. Zároveň žáci potřebují jasně definovat, proč se dané učivo vůbec učí – odpovědět na otázku „K čemu mi to bude“.

Jaká jste učitelka?

Snažím se odbourávat bariéry. V dílně si oblékám plášť stejně jako moji žáci, a když je potřeba, usedám mezi ně ke stolu. Nechci být pouhý „přednášející teoretik“. Je důležité, aby viděli, že umím to, co je učím. Dnes už sama sebe vnímám více jako učitelku než jako zlatnici, protože nemám tolik času na vlastní tvorbu, ale pořád považuji za klíčové, aby studenti mohli vidět, že se svou profesí skutečně žiji.

Vaši studenti vystavují i vlastní šperky?

Ano. Jednou za dva roky například pořádáme Bienále – velkou výstavu studentských prací, kde své práce

Foto: David Háva

Eliška Havráňková

Vystudovala zlatnictví na SŠ v Turnově, pokračovala na VOŠ s oborem restaurování uměleckořemeslných děl z kovů. Stejným oborem zakončila studium na VŠCHT v Praze. Osmým rokem učí na Akademii Světlá nad Sázavou. Doplnující pedagogické studium absolvovala na Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové. V roce 2025 získala ocenění Global Teacher Prize Czech Republic za inspirativní pedagogickou práci.

prezentují studenti i učitelé. Žáci tak vidí, že jejich vyučující jsou také aktivními tvůrci. Mimo to se ve školních galeriích průběžně vystavují klauzurní práce. Spolupracujeme i s externími galeriemi a institucemi. Mezi naše pravidelné projekty patří například účast na přehlídce současné designové i umělecké tvorby Czech Design Week. Podobných akcí se aktivně účastní široký tým našich žáků i učitelů, a studenti tak získávají cenné zkušenosti s profesionální prezentací své tvorby.

Nebojíte se přiznat, když něco nevíte?

Dřív jsem z toho měla obavu, dnes už ne. Technologie i materiály se neustále vyvíjejí. Je přirozené, že člověk všechno nezná. Učím se spolu s žáky – a snažím se jim ukázat, že ani omyl nebo neznalost nejsou selháním, ale naopak možností po-

Foto: David Háva

Foto z dílny: Kateřina Lánská

sunu. Učím je, aby při své komunikaci nikdy neříkali, že něco „nejde vyrobit“. Nejprve by se měli snažit proces výroby zkoumat, přemýšlet o možných řešeních a hledat vlastní cestu. A pokud k výsledku nedospějí, neměli by se stydět přiznat, že si nevědí rady, a klidně požádat o pomoc. Fáze pokus-omyl je přitom nezbytná.

Jaké trendy v současnosti v oboru dominují?

Běžná zlatnická praxe už se dnes neobejde bez takzvané techniky přesného lití do vytavitelného modelu, tedy práce s voskovými modely šperků. Díky tomu lze vytvořit složité tvary, které jiné metody neumožňují nebo by byla jejich výroba příliš komplikovaná, a tedy finančně nákladná. Do oboru také vstupuje 3D tisk, laserové gravírování nebo jemné sváření systémem PUK.

Zmínila jste i úlohu motivace. Jak ji u svých žáků posilujete?

Velkou výhodou praktické výuky je, že motivace je přirozeně dána samotným řemeslem – v reálném čase vidíte, jak z kusu plechu či drátu postupně vzniká šperk. Nicméně v patnácti letech je těžké vybírat povolání na celý život, je potřeba žáky podporovat. Ve škole proto chci, aby měli prostor zažít úspěch v tom, co je baví a naplňuje. I studenti, kteří teoretické předměty považují za náročné, dokážou v dílně excelovat a posílit tím své sebevědomí. Možná tento pocit zažívají poprvé v životě. Nadaní žáci mají zase dostatek prostoru vyniknout a tvořit díla navíc. Připravuji proto pro žáky studijní materiály, které mi umožňují přistupovat k nim individuálně na základě odlišného pracovního tempa. Opakuji se, ale vždycky říkám, že když chodí do dílny s úsměvem, je to pro mě největší odměna.

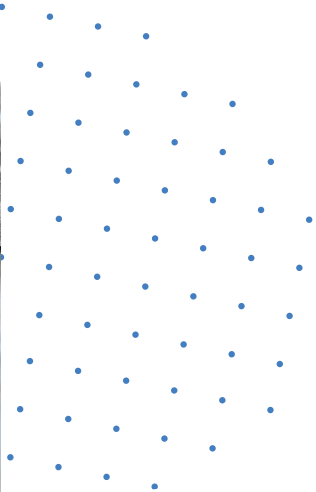
S jakými kompetencemi by měli žáci ze školy odcházet?

Kromě odborných znalostí, jako jsou technologické postupy výroby šperků a další doprovodné techniky, je klíčové, aby studenti uměli teorii efektivně aplikovat v praxi. Současně se ale ukazuje, že zlatník už nemůže být jen řemeslník – musí se orientovat v digitálních kompetencích, marketingu i právních předpisech. Neméně důležité jsou měkké dovednosti, tedy schopnost komunikovat se zákazníkem a dovednost vhodně prezentovat a obhájit vlastní práci. Tyto kompetence jsou zásadní pro uplatnění na trhu práce.

Jaký je rozdíl mezi maturitním a učebním oborem?

V učebním oboru se studenti připravují především na práci v dílně, která zahrnuje širokou škálu klasických typů šperků a jejich mechanismů, které se neustále opakují

» Fáze pokus–omyl je při učení nezbytná

a běžně je známe z výloh zlatnictví. Žáci zde pracují podle vzoru a dokumentace a zásadní je přesné dodržení rozměrů a kvality výrobků. Maturitní obor je naopak zaměřený na tvorbu autorské značky a rozvoj vlastního výtvarného výrazu. Mají jasnou originální myšlenku (představu), na jejímž základě jsou vedeni technologický postup vymyslet. Autorská tvorba vyžaduje už hlubší dovednosti včetně schopnosti sebe prezentace, výtvarný základ nebo práci v pokročilých počítačových programech. Rozhodně to ale není o tom, že učební obor je „něco méně“, jak se často říká. Obě cesty vyžadují odlišnou skladbu učiva a vedou k různým profesním možnostem.

Jak vás samotná práce se studenty posouvá?

Žáci přinášejí odvahu zkoušet rozmanité a netradiční materiály, spo-

jovat obor s aktuálními tématy, jako je například udržitelnost, nebo zachycovat nové trendy a techniky. Já sama bych byla ve své tvorbě často konzervativnější, ale oni mi umožňují hledat nové cesty. To mě na té práci nesmírně baví.

Co pro vás znamenalo vítězství v Global Teacher Prize CZ 2025?

Byla to především obrovská dávka inspirace od lidí, které jsem při soutěži potkala – ať už šlo o semifinalisty, finalisty, nebo členy poroty. Vzájemné sdílení zkušeností napříč různými typy škol a oborů je pro mě neskutečně obohacující. Zároveň mi to umožňuje přinášet na světlo některá aktuální témata odborného vzdělávání a otevírat diskuzi.

Jaký moment z letní školy vám zůstal nejsilněji v paměti?

Když Tomáš Chrobák na svém workshopu pronesl: „Otázka je

Co si přečíst?

Filozofický román *Nesnesitelná lehkost bytí*, který zkoumá otázky lidské existence, svobody, odpovědnosti a smyslu života prostřednictvím reflexe osobních rozhodnutí a vztahů.

Co si pustit?

Tichý a poetický film *Perfect Days* (Japonsko, 2023) o hledání krásy ve zdánlivých maličkostech.

Co sledovat na sociálních sítích?

Na sociálních sítích se necítím jako doma, ale jestli mohu něco doporučit, už nějakou dobu se zabývám hlubším pochopením Human designu. Tento systém odhaluje naše vrozené talenty, vnitřní nastavení a potenciál. Pomáhá nám rozpoznat nevhodné vzorce chování a učí, jak žít v souladu s přirozenou energií a naplňovat své životní poslání. Naslouchat svému „hlasu pravdy“ – způsobu rozhodování, který vychází z inteligence těla, a ne z vnějších vlivů. Podporuje život, který je autenticky náš.

dar.“ Vysvětlil, že silná otázka je investovaná energie do druhého člověka. Na krátkém úryvku příběhu od norského spisovatele Josteina Gaardera (kniha *Haló! Je tu někdo?*) nám představil myšlenku, že otázka je tím cennější, čím více do hloubky míří. Že je mnohem zásadnější než odpověď, protože odpověď stojí vždy až na konci cesty, kterou už jsme ušli. Otázka oproti tomu ukazuje směr a vede nás dopředu. Společně jsme poté v kolektivu zkoušeli, jak formulovat otázky, aby v druhém vyvolaly hlubokou úklonu. Uvědomila jsem si, jak zásadní je způsob, jak se ptáme.

A na jakou otázku jste se při praktickém nácviku této techniky nejvíc „uklonila“ vy?

Když se mě jeden z kolegů zeptal, jestli roli učitele vnímám jako důstojnou profesi. Ta otázka mě zavedla k hluboké úvaze. ■

Základní gramotnosti & klíčové kompetence

Osm klíčových kompetencí a dvě základní gramotnosti jsou důležitými stavebními kameny nového Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV). Co konkrétně zahrnují a jak se dají rozvíjet v jednotlivých předmětech?

Role školy se mění. Už nemůže být jen místem, kde se předávají encyklopedické znalosti. Žáci a žákyně se tu učí i řešit problémy, spolupracovat nebo se orientovat v situacích, které je v budoucnu čekají. Stručně řečeno, osvojují si pro život potřebné kompetence. Autoři nového Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání definovali osm klíčových kompetencí a dvě základní gramotnosti, logicko-matematickou a čtenářskou a pisatelskou. Znalosti zůstávají i nadále základem, kompetenčně pojatá výuka je ale dává dohromady s dovednostmi, postoji a hodnotami, tak aby je děti uměly správně využívat.

Co přesně do jednotlivých kompetencí spadá a jak a kdy se dají rozvíjet, jsme se zeptali odborníků a odbornic, kteří se v uplynulých letech podíleli na vzniku nového RVP ZV a popisu jednotlivých kompetencí. A protože jeden příklad mnohdy vydá za tisíc slov, oslovili jsme také učitele a učitelky ze základních škol, aby nám popsali, jak konkrétní kompetenci rozvíjejí ve svých hodinách. Třeba digitální kompetenci v dějepise, komunikační v zeměpise nebo čtenářskou a pisatelskou gramotnost v matematice a fyzice. ■

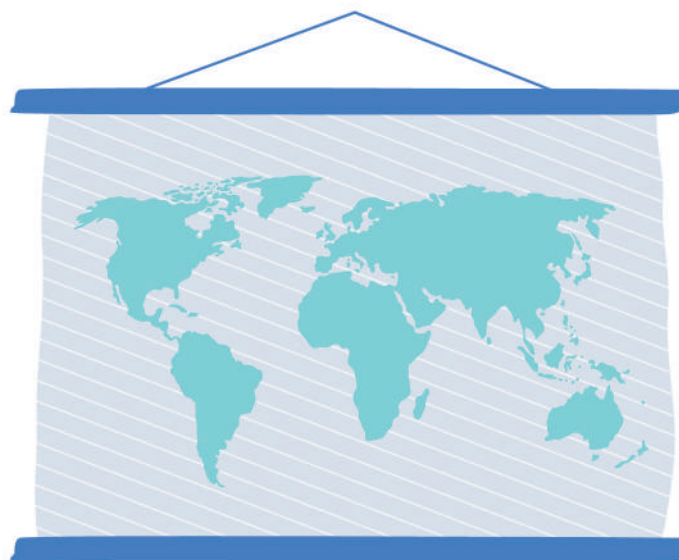
Obsah

Klíčová kompetence k učení	14
Klíčová kompetence komunikační	16
Klíčová kompetence osobnostní a sociální	18
Klíčová kompetence k občanství a udržitelnosti	20
Klíčová kompetence k podnikavosti a pracovní	22
Klíčová kompetence k řešení problémů	24
Klíčová kompetence kulturní.....	26
Klíčová kompetence digitální ...	28
Základní gramotnost čtenářská a pisatelská	30
Základní gramotnost logicko-matematická	32

Více informací najdete na portálu pro prohlížení rámcových vzdělávacích programů a související metodické podpory

prohlednout.rvp.cz

UČENÍ

Co do ní patří:

- Umění se učit
- Smysl a cíl učení, celoživotní učení

Martin Polách, ředitel dvou základních a mateřských škol a člen pracovní skupiny pro revizi RVP, vysvětluje, proč je kompetence k učení klíčovým pilířem vzdělávání pro 21. století, co obnáší v praxi a jak mohou učitelé i vedení škol podpořit její rozvoj u žáků.

Jak je vymezena klíčová kompetence k učení podle RVP ZV?

Klíčová kompetence k učení je podle RVP ZV vymezena jako soubor schopností, které žákovi umožňují efektivně se učit, organizovat a plánovat vlastní učení, kriticky přemýšlet, ověřovat informace a využívat různé strategie a nástroje pro učení. Tato kompetence zahrnuje také porozumění významu vlastní aktivity, vytrvalosti a vůle při osvojování nových poznatků, podporuje vnitřní motivaci žáka a jeho odpovědnost za vlastní vzdělávání a seberozvoj. Důraz je kladen na propojení učení s vlastním potenciálem žáka a na schopnost vyvozovat z vlastních zkušeností.

Vnímaly i předtím školy dovednost žáky naučit se učit jako svoji prioritu?

Historicky školy většinou nevnímaly tuto dovednost jako svou samostatnou prioritu. Byla často chápána spíše jako vedlejší výsledek osvo-

jování učiva než jako cíleně rozvíjená klíčová kompetence. Řada škol nebo učitelů si však již uvědomuje, že „učení se učit“ začalo být vnímáno jako předpoklad celoživotního učení a úspěšného fungování v proměnlivé společnosti.

Jaké znalosti, dovednosti, postoje a hodnoty tato kompetence zahrnuje?

Kompetence k učení zahrnuje znalosti o vlastním způsobu učení, o efektivních strategiích a o kritériích úspěšného učení. Dále sem patří dovednosti, jako je plánování, monitorování, řízení a reflexe vlastního učení, práce s cíli, organizace informací. Kompetence k učení zahrnuje také postoje, například vytrvalost, otevřenost novým výzvám, ochotu pracovat s chybou. Nedílnou součástí jsou rovněž hodnoty spojené s vnitřní motivací, růstovým myšlením a vnímáním vzdělávání jako smysluplné celoživotní cesty.

Co se očekává od vyučujících, aby tuto kompetenci rozvíjeli?

Pedagogové by měli vést žáky k uvědomění, proč se učí a kam směřují, podporovat reflexi procesu učení a vytvářet prostor pro formativní zpětnou vazbu, učit žáky plánovat si práci, stanovovat si cíle a strategie, uplatňovat formativní hodnocení, využívat nástroje jako učební mapy, kompetenční mřížky, sebehodnotící listy, check-listy či mapování zvládnutí dílčích kritérií... V neposlední řadě je třeba nabízet různorodé učební situace včetně projektového, tematického, badatelského či zážitkového učení.

Jak může rozvoj kompetence k učení podpořit vedení školy?

Školní vedení hraje klíčovou roli při utváření prostředí, které je zaměřeno na učení spíše než na výkon. Jeho úkolem je aktivně podporovat profesní rozvoj učitelů, a to zejména v oblastech, jako je reflexe, diferenciace výuky, formativní přístup a systematické začleňování práce s klíčovými kompetencemi do školního vzdělávacího programu i do způsobu hodnocení. Důležitou součástí je také vytváření prostoru pro sdílení dobré praxe mezi pedagogy. V neposlední řadě by mělo vedení školy podporovat takové klima, v němž se samotní učitelé neustále učí, rozvíjejí své profesní dovednosti a pravidelně reflektují vlastní výuku.

Jaké jsou hlavní očekávané výstupy v 5. a 9. ročníku?

V pátém ročníku by měli žáci umět uvědoměle plánovat, zvažovat efektivitu strategií, rozlišovat, co se jim osvědčilo, dokázat pojmenovat smysl učení.

V devátém ročníku již žáci vědomě řídí vlastní učení, reflektují proces a pokrok, dokážou se učit i samostatně, rozumějí souvislostem, využívají nástroje pro práci s informacemi a zvládají sebehodnocení jako nástroj dalšího rozvoje.

Jakými metodami lze kompetenci k učení v běžné výuce rozvíjet?

Zde bych chtěl zdůraznit metodickou podporu revidovaného RVP ZV, která poskytuje náměty pro práci s žáky ve výuce a běžném životě školy. Můžeme hovořit o výuce pomocí aktivizačních metod (např. projektové či skupinové práce, tematické dny), explicitním výukovým zaměřením na učební strategie (plánování, organizace,

sebereflexe) a integrací těchto prvků do běžného obsahu výuky.

Jaká je návaznost na předchozí stupeň vzdělávání?

Celý systém KK je provázaný. V návaznosti na RVP PV si dítě v MŠ osvojuje základy samostatnosti, zvládnutí a vnitřní motivace. V předškolním vzdělávání jsou akcentovány prožitkové učení, hra, tematizace, objevování. Zde se klade základ ke schopnosti přemýšlet o vlastním

učení, klást si otázky, zkoušet, experimentovat a vytrvat. ZŠ na tento základ navazuje systematizací a řízením těchto dovedností.

Považujete kompetenci k učení za základní pro 21. století?

Ano. Schopnost učit se je „klíčem“ k celoživotnímu vzdělávání a aktivnímu životu ve světě, který se rychle mění. Učení je chápáno holisticky, pomáhá člověku v jeho celkovém rozvoji. ■

Můj tip

Modelínová laboratoř – cesta k objevování učení

Podívejme se na situaci, kde žák snadno pochopí, jak s chybou pracovat. Připravím si pro děti jednoduché zadání s názvem Modelínová laboratoř. Hlavní pomůckou je modelína a tři karty s postupným zadáním práce. Dětem rozdám do dvojic první papírek se zadáním. Zadání je velmi obecné (např. Vytvoř zvíře, které má chobot.). Nechám žáky chvíli pracovat a přinesu jim pokračování zadání (např. K chobotu napoj tělo, které má křídla.). Děti již u druhé karty se zadáním zjistí, že je něco špatně. Já ovšem jejich reakce jen pozoruji. Nijak nedávám najevo, že chápu jejich rozčarování. Následně přinesu poslední část zadání. Závěrečné zadání musí být utvrzení v tom, že je celý výtvar špatně (např. Napiš název tohoto exotického zvířete.).

Obvykle se u takového tvoření strhne diskuze, kdy děti začnou popisovat, proč takové zvíře nelze

vytvořit nebo určit, jak se nazývá. A právě zde začínám společně s dětmi mapovat celý proces tvorby. Začínáme pracovat všichni společně. Dětem kladu otázky: Co se nepovedlo? Rozumíte zadání? Pomohly jste si ve dvojici?... Postupně vedu žáky k tomu, aby mi dávali své podněty, jak zadání změnit, aby bylo funkční. Cílem této modelínové laboratoře je, aby děti opravily mé zadání a zvládly vytvořit zvíře, které se jim vybavilo při čtení první části postupu. V závěru celé aktivity s dětmi přepisujeme mé zadání a zkusíme podle opraveného zadání modelovat znovu. Reflexi hodiny poté vedu pomocí otázek typu: Může jedna chyba ovlivnit celý výtvar? Jak nám chyba v zadání pomohla se něco naučit? Co bys poradil někomu, kdo udělá chybu? Jak ses cítil, když se ti nedařilo postupovat podle původního zadání?

Dana Ticháčková

Je pedagožka a lektorka s dlouholetou praxí na prvním stupni ZŠ. V rámci své profesní dráhy se zaměřuje především na podporu učitelů při zavádění revizí RVP ZV do praxe.

Obyčejná práce s modelínou, díky které jsem do žáků zasela semínko nejzásadnější klíčové kompetence – kompetence k učení. Během pár minut zde vědomě pracuji s kompetencí a jejími komponentami jako se vzdělávací strategií. Kompetenční učení má smysl, pokud se s kompetencemi pracuje jako s partnery vzdělávacího procesu. ■

KOMUNIKAČNÍ

Co do ní patří:

- Vyjadřování
- Porozumění
- Aktivní naslouchání
- Vícejazyčnost

Komunikační kompetence znamená umět naslouchat a diskutovat, ale třeba i číst v mapách a grafech nebo se nebát pracovat se zahraničními zdroji, říká David Ryška z Univerzity Hradec Králové. Věnuje se tématům spojeným s komunikací ve třídě a zároveň vyučuje angličtinu.

Zrovna tato kompetence není v RVP novinkou. Lehce se ale mění její pojetí. V čem?

Nové pojetí je zpřesněné a pro učitele by mělo být lépe uchopitelné. Zároveň zdůrazňuje, že se nejedná výhradně o práci se slovem a textem, ale že kompetence zahrnuje i neverbální komunikaci a také jiné formy sdělování informací, jako jsou například grafy, tabulky, mapy, ilustrace a tak podobně. I to patří do komunikace.

Pojďme probrat čtyři pilíře komunikační kompetence. První dvě oblasti – vyjadřování a porozumění – spolu velmi úzce souvisejí.

Přesně tak, je to vlastně to samé téma, jen nahlížené ze dvou různých stran – z pohledu

mluvčího a z pohledu příjemce. Jde o rozvoj schopnosti žáků a žákyň adekvátně vyjádřit své myšlenky, záměry, postoje nebo emoce a schopnosti správně porozumět ostatním.

Třetí oblastí je aktivní naslouchání. Co to znamená?

Když to úplně zjednoduším, tak učitel by měl žáky naučit základní pravidla správně vedené diskuze. Ve škole dnes klademe stále větší důraz na skupinovou výuku, na to, aby žáci spolupracovali, diskutovali a argumentovali. Chceme se z velké části odklonit od frontální výuky, ale přitom žákům málo ukazujeme, jak by práce ve skupině měla probíhat. Aktivní naslouchání znamená neskákat spolužákům do řeči, přemýšlet o jejich argumentech a naučit se dobře reagovat. Kultivovat diskuzi mohou vyučující v jakémkoliv předmětu, nejen v těch sociálněvědních, ale i v přírodovědných.

A pak je tu poslední bod, tedy vícejazyčnost. Co si pod tím představíte?

Určitě to neznámá, že od žáků budeme očekávat, že budou v devítce plyně hovořit několika cizími jazyky. Hlavním cílem je rozvíjet u dětí pozitivní vztah k jazykové diverzitě a zároveň jim předávat konkrétní praktické dovednosti. Měly by si například poradit, když se setkají s menu, návodem nebo mapou v jazyce, který nestudovaly. Uvědomit si, že jazyky jsou si často podobné a v podobných situacích se nevyložit.

Tohle jde asi především za jazykáři, ne?

Ne tak docela, není to klasická výuka jazyků. Učitelé jakéhokoliv předmětu například mohou žákům nabízet ke studiu cizojazyčné materiály, pokud jsou kvalitní a neexistují v češtině. Neměli by se bát dětem doporučit video v angličtině nebo jiném jazyce a nechat je, ať se na něj doma podívají v klidu s titulky. S něčím podobným se pak budou často setkávat i v běžném životě. Existují sice už automatické překladače, ale část informací bude vždy schovaná za jazykovou bariérou. ■

Dvoustranu připravil: **Libor Hruška**

Můj tip

Wo ist der Bahnhof, bitte?

Když se řekne komunikační kompetence, naskočí většině lidí hodiny jazyků, těch cizích i češtiny jako jazyka mateřského. Kultivovat komunikační schopnosti dětí ale můžeme ve všech předmětech, třeba i v mém zeměpise. Patří sem například dovednost správně číst v mapách nebo schopnost vysvětlovat základní geografické pojmy a pracovat s nimi i v běžném životě. Co to znamená? Nejjednodušším příkladem je situace, kdy musí člověk zvládnout popsat nějakou trasu z bodu A do bodu B tak, aby tomu ostatní rozuměli. Já mám navíc výhodu, že na základní škole učím ještě němčinu a angličtinu a snažím se předměty maximálně propojovat, až děti někdy říkají, že přesně nepoznají, co máme zrovna za předmět. Pro mě je to ta největší pochvala.

Kompetence nejsou nic, co by učitelé objevili koncem prosince, kdy byl schválen nový rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Byly už ve starém kurikulu, a i kdyby ne, je to něco, co člověk u dětí rozvíjí intuitivně a téměř neustále. Učím už skoro dvacet let a spousta věcí, které v hodinách žákům a žákyním předávám, samozřejmě nesouvisí čistě s mými obory. Těch příležitostí, kdy se u nich dá rozvíjet komunikační kompetence, je hrozně moc. Vybral bych dvě aktivity, které jsme v loňském roce podnikli s deváťáky. Působím v Netvořicích a třída měla za úkol vytvořit turistický plán nedařlého Benešova v německém jazyce a pak s ním dál pracovat. Nabral jsem si v benešovském infocentru balík map v češtině a ty jsme překládali a překreslovali do němčiny.

Matěj Vrhel

Učit začal před dvaceti lety ještě jako student Přírodovědecké fakulty UK. Prošel několika ZŠ i víceletým gymnáziem. Nyní působí na ZŠ v Netvořicích. Podílel se na vzniku nového RVP ZV.

Já pak v hodině hrál hloupého turistu, který od dětí potřeboval někde nasměrovat: Wo ist der Bahnhof, bitte? Wo ist die Post? Byla tam navíc jazyková bariéra, ale schopnost správně popsat trasu je důležitá, i když vás někdo osloví v češtině.

Se stejnou třídou jsme pak něco podobného podnikli přímo v terénu. Po žácích jsem chtěl, aby naplánovali výlet do libovolného německého nebo rakouského města, které bychom zvládli navštívit na otočku během jednoho dne. Nejdřív o tom diskutovali nad mapou a hledali vhodné spoje. Vybrali si Linec a podle map a dalších prospektů v němčině vymýšleli přesný program, co na místě navštívit. A za pár týdnů jsme vyrazili rychlíkem z benešovského nádraží... Němčinu mají u nás děti až od sedmičky, takže plynne se domluví málokdo. Celé si to ale šéfovaly samy, my jeli ještě s kolegyní, která neumí ani slovo německy, jen jako doprovod. V Linci se pak ti lepší němčináři krásně rozmluvili a ostatní zjistili, že se mohou v Rakousku domluvit i svou silnější angličtinou. V muzeích, na nákupcích, i když se třeba jen ptali na cestu. Stačí se jen nebát komunikovat. ■

OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ

Co do ní patří:

- Vlastní wellbeing
- Resilience – odolávání náročným situacím
- Identita
- Empatie a porozumění druhým
- Budování a udržování zdravých vztahů

Petr Chaluš, pedagog a garant osobnostní a sociální výchovy v rámci revize RVP ZV, zdůrazňuje, proč je tato kompetence pro děti zásadní, jak podporuje rozvoj sebepoznání, vztahů a odolnosti a proč by se měla stát přirozenou součástí práce všech učitelů i života celé školy.

Proč je důležité rozvíjet u dětí kompetenci osobnostní a sociální?

Tato kompetence je specifická tím, že je poměrně rozsáhlá a přitom naprosto zásadní. „Osobnost žáka“ je široký pojem, řešíme ji ve výuce vlastně neustále. A podobně i „sociální“ rozměr, to znamená vztahy, soužití s druhými. Tato kompetence klade důraz na to, aby se děti rozvíjely v tom, co opravdu samy potřebují, a aby skrze to hledaly svoji životní cestu. Aby se učení přiměřeně dotýkalo jejich osobnosti. A zároveň to vyžaduje profesionální citlivost učitele k rozvoji žáka, protože jedná s jeho vnitřním světem. Podporujeme jeho sebepoznání, jeho

schopnost plánovat si svůj rozvoj, schopnost orientovat se ve svých hodnotách a v tom, jaké postoje v životě má. A to s vědomím, že je to osobní věc každého jednotlivce, jaké postoje si vytváří, takže je třeba jednat s respektem k různým osobnostním nastavením a fázím vývoje.

Jak v dětech rozvíjet silné stránky osobnosti a vést je ke zdravému sociálnímu životu?

Jde o to, aby si jedinec, když se vyvíjí a dospívá, uměl v životě poradit. A to není lehké, protože společnost je složitá a přicházejí různé krize a výzvy. Víme o problémech s duševním zdravím, které provázejí život v současné společnosti. Jedním

z pilířů téhle kompetence je resilience, česky odolnost, schopnost zvládat obtížné situace. Odolnost i vůči změnám, které přicházejí, schopnost samostatnosti v životě. Zároveň s tím souvisí důležitá věc, o kterou se můžeme opřít, jsou to naše dobré sociální vztahy. To, že je umíme utvářet, udržovat a rozvíjet a měnící se svět nám v tom může klást překážky. Pomáhá nám flexibilita a připravenost na takové změny. To, že známe sami sebe, umíme pečovat o svůj wellbeing apod. Ale znamená to i to, že umíme sdílet s druhými lidmi, umíme najít podporu a požádat o pomoc a také pomoci druhým. A na to vše je potřeba klást ve školách větší důraz, protože ve světě, do kterého děti rostou, je čím dál více potřeba, aby tyto kompetence měly.

Jak konkrétně rozvíjejí žáci a žákyně tuto kompetenci v hodinách osobnostní a sociální výchovy?

Díky tomu, že nově je osobnostní a sociální výchova svébytný vzdělávací obor základního vzdělávání, žáci systematicky pracují na tom, aby například rozvíjeli komunikaci s druhými. Učí se, jak s někým vyřešit konflikt a jak s ním dojít ke shodě nebo k nějakému společnému novému nápadu. Je potřeba pro ně metodicky dobře utvořit situace, v jejichž rámci získávají zkušenost, rozvíjejí svoje dovednosti sebepoznání, seberozvoje, jak rozumět svým emocím, pečovat o wellbeing, zvládat stres apod.

Patří rozvoj této kompetence především do osobnostní a sociální výchovy, nebo do všech vyučovacích předmětů?

Patří do všech aktivit školy. Každý učitel je ve vztahu s jednotlivými dětmi a pracuje i s celou třídou. A my bychom byli rádi, aby každý učitel tohle rád a dobře uměl využívat ve prospěch své výuky. Aby si žáci k věcem, které se učí, udělali dobrý vztah, aby na ně měli svůj vlastní ná-

Dvoustranu připravila: **Petra Svoboda**

zor a aby si je vnitřně propojili s tím, jak sami o sobě a životě přemýšlejí. Každému učiteli udělá radost, když se předmět, který učí, dotýká žáka osobně. A to pak tvoří i atmosféru v celé škole. Tuhle kompetenci nemůžeme rozvíjet, aniž by celá škola byla taková, kde si lidé naslouchají a snaží se si porozumět. Protože pak děti znejistí, a najednou si říkají, že je možná lepší se s někým hádat nebo se druhým vnitřně uzavřít.

Jaká je návaznost této kompetence na mateřskou školu?

Celá předškolní pedagogika jde vlastně k základům toho, co dítě potřebuje pro svůj rozvoj, a základem je osobnost a sociální dovednosti. A také práce s pravidly, jak si nasloucháme, jak si umíme hrát s druhými. Když jsou například děti přetíženy výkonovými aktivitami, tak se tato klíčová kompetence přirozeně rozvíjet nemůže.

Jaká specifika mají v tomto ohledu střední školy?

Tam právě tato kompetence graduje. Středoškoláci začínají mít zodpovědnost za všechna svá rozhodnutí. Začínají si utvářet zásadní přátelství, která jsou často důležitější než rodiče. A také už se rozhodují o svém budoucím životě, co budou dělat po odchodu ze střední školy, někteří i jak vstoupí na trh práce, jak obstojí v samostatném životě.

Jaká úskalí má zavádění nového pojetí této kompetence do škol?

Ideální stav je, že na tuto kompetenci dá větší důraz každý učitel napříč předměty a zároveň bude probíhat pravidelný předmět v každém ročníku (viz OSV v modelovém ŠVP). Mnoho učitelů rozumí potřebě právě tuto oblast ve škole posílit. A sami rozvíjejí tuto kompetenci již dlouhodobě a nadšeně. A samozřejmě jsou i učitelé, kteří si nemusejí být jistí, jak na to. Řešením je pomoci učitelům, aby neustále rozvíjeli sami sebe. ■

Jana Bětík Wills

Je ředitelkou ZŠ Nika, Praha-Chodov. Věnuje se inovativním metodám výuky a systematickému rozvoji klíčových kompetencí žáků s důrazem na osobnostní a sociální růst.

Můj tip

Předmět Příprava na budoucnost je pevnou součástí rozvrhu

Při tvorbě školního vzdělávacího programu jsme zavedli předmět Příprava na budoucnost, který je pevnou součástí rozvrhu od první po devátou třídu s různou časovou dotací. Obsahem předmětu jsou témata známá z třídnických hodin. Zaměřujeme se na osobnostní a vztahový rozvoj, žáci zde mají prostor diskutovat a řešit aktuální témata, například pomocí poradenských kruhů, přehráváním modelových situací apod. Probíhají zde také preventivní programy. Do tohoto předmětu spadá i školní shromáždění, kde se děti učí prezentovat před ostatními, oceňovat úspěchy druhých a zároveň společně řešit problémy, rozhodovat a demokraticky hlasovat. Další součástí předmětu je tzv. páteční studovna, kde se žáci učí stanovovat si smysluplné cíle, plánovat a realizovat je. Ale také rozvíjet schopnost soustředění v době zahlcené digitálními podněty. Během studovny probíhají individuální rozhovory s třídními učiteli, kteří jsou proškoleni v koučovacích dovednostech a prostřednictvím strukturovaného rozhovoru podporují děti při řešení vzdělávacích cílů i osobních problémů.

Téměř polovina výukového času u nás ve škole probíhá projektově. Z praxe vidíme, že je to další skvělý prostor pro rozvoj klíčových kompetencí. Příprava a realizace nových předmětů a inovativních metod sice vyžadují velké nasazení pedagogů, jejich přínos pro rozvoj kompetencí dětí je však nesporný a činí naši práci velmi uspokojivou. ■

OBČANSTVÍ A UDRŽITELNOSTI

Co do ní patří:

- Respektující vztah k životu a světu
- Zohledňování propojenosti světa
- Směřování k udržitelné budoucnosti
- Odpovědné rozhodování a jednání
- Aktivní občanství, participace a přesvědčení o vlastním vlivu

Komplexnost, aktivní přístup, odpovědnost i přesvědčení o vlastní schopnosti měnit svět – to vše spojuje klíčová kompetence k občanství a udržitelnosti. Alena Nosková a Jakub Holec z NPI vysvětlují, proč je pro žáky zásadní a jak ji ve škole rozvíjet.

Jak byste popsali klíčovou kompetenci k občanství a udržitelnosti, co je její podstatou?

Jakub Holec (JH): Jedná se o aktuální témata současného světa, která žáci poznávají a řeší z různých úhlů pohledu. Právě tato komplexnost je podle mě pro rozvoj kompetence zásadní.

Alena Nosková (AN): Za mě je tato kompetence hlavně o akčnosti. Protože žáky přímo vede k aktivnímu jednání.

Proč je podle vás důležité tuto kompetenci rozvíjet?

AN: Škola má být bezpečným prostorem, kde si žáci osvojují strategie, jak být dobrým, slušným, aktivním

a odpovědným občanem. Pokud si je neosvojí ve škole a nebudou mít ze školy zkušenost s jejich uplatňováním, může být pro ně problematické používat je v běžném životě (který za bezpečné a podporující prostředí nelze vždy považovat). Platí to nejen pro občanskou kompetenci, ale i pro udržitelnost.

Podle závazné části RVP ZV je klíčová kompetence k občanství a udržitelnosti rozdělena do pěti oblastí, můžete je představit?

JH: První oblast je Respektující vztah k životu a světu. Důraz je kladen na rozvoj úcty ke všemu živému a respektu k přírodě i společnosti v širším smyslu.

AN: Druhou oblastí je Zohledňování propojenosti světa – propojuje lokální a globální rozměr, společenskovední a přírodovědnou složku, včetně ekologických aspektů. Vycházíme z běžného života a otevíráme například otázku dopravy zboží, na kterou lze nahlížet z oblasti geografie, matematiky i různých perspektiv.

JH: Třetí oblast Směřování k udržitelné budoucnosti znamená „umět se dívat za roh“ – tedy přesahovat krátkodobý horizont a uvažovat o dlouhodobých důsledcích našich rozhodnutí a činů s ohledem na budoucí generace a zachování přírodního prostředí.

AN: Čtvrtá oblast Odpovědné rozhodování a jednání staví do centra osobní odpovědnost. Provází ji akčnost – žáci mají být vystavováni reálným situacím a přijímat zodpovědnost za svá rozhodnutí. Právě zde se akce a odpovědnost nejvíce propojují.

Pátá oblast Aktivní občanství, participace a přesvědčení o vlastním vlivu – tedy zapojování do školního života komunity nebo i širší společnosti.

Důležité je přesvědčení o vlastním vlivu, protože žáci by se měli už na základní škole naučit, že mohou sami něco změnit a že má smysl měnit svět kolem sebe. V angličtině se pro toto používá pojem self-efficacy. To označuje přesvědčení člověka o jeho vlastních schopnostech dosáhnout určitého cíle. V klíčové kompetenci to najdeme pod označením přesvědčení o vlastním vlivu (zmocňování). A právě k tomu bychom měli vhodnými strategiemi žáky vést.

Takže to je jedna ze změn, kterou nový RVP ZV do škol přináší?

AN: Ano, proto to může být něco, s čím mohou mít někteří učitelé méně zkušeností. A proto bude potřeba toto vysvětlovat, ukazovat příklady dobré praxe, podpořit učitele v cíleném rozvíjení této složky

klíčové kompetence. Za sebe to vnímám jako největší posun v oblasti občanských dovedností / v klíčové kompetenci k občanství a udržitelnosti.

JH: Souhlasím, aktivní přístup a postoj, že i jedinec může věci měnit, je velmi důležitý. Je pravda, že jako jednotlivci nemůžeme přímo ovliv-

nit globální změny klimatu, ale to neznamená, že bychom měli rezignovat na snahu o zlepšení stavu našeho prostředí. Můžeme žáky vést k porozumění faktorům, které klima ovlivňují, a ukázat jim konkrétní možnosti, jak přispět ke zlepšení na lokální úrovni – doma, ve škole, v obci.

Žáci tedy mají ze školy odcházet s vědomím, že můžou svět kolem sebe měnit k lepšímu?

AN: Rozhodně by neměli odcházet se zkušeností, že svět mění jen dospělí nebo že svět nejde změnit. Měli by mít možnost podílet se na pozitivní změně svého okolí a přenést si tento návyk do dospělosti. ■

Můj tip

Diskuze jsou základ

O bčanku a zeměpis spojuje zájem o aktuální dění kolem nás. Právě diskuze o aktuálním dění umožňují vybavit žáky základními pojmy, informacemi a zároveň je vést ke zkoumání příčin, identifikování různých pohledů (perspektiv), k argumentaci a tvorbě vlastních názorů i diskuzi o možných důsledcích a řešeních. Může se jednat o volby do Poslanecké sněmovny ČR a všudypřítomnou volební kampaň týkající se různých témat, nový zákon zvyšující věk odchodu do důchodu, konflikt na Ukrajině, nárůst počtu tropických dnů nebo výskyt extrémního sucha v Česku atp. Schopnost utvořit si vlastní názor podložený konkrétními důkazy, argumenty, a nejen názory a dojmy, je stěžejní pro odpovědné občanství. Na to se s žáky zaměřuji při velkém množství aktivit. Postupnými menšími kroky se učí rozpoznat názor od argumentu, pojmenovat různé perspektivy, vybírat informace pro různé argumentační strany, třídit a ověřovat si infor-

mace. Zabývají se argumenty různých stran i těch, které jim osobně nejsou blízké. Ve chvíli, kdy jsou vybaveni základními informacemi a dovednostmi, tvoří argumentační mapy, debatují z pozice různých pohledů a zamýšlejí se nad dopady jednotlivých řešení či rozhodnutí. Na závěr vyjadřují svůj názor podložený konkrétními důkazy, fakty, daty.

Zejména pro zeměpis je charakteristické zkoumání propojenosti světa, což přímo odkazuje na jeden z očekávaných výsledků učení klíčové kompetence. S žáky tak zkoumáme, jaký má konkrétní jev dopad na místní, národní či celosvětové úrovni. Může se jednat například o změny klimatu. Nebo zjišťujeme, jaké jsou příčiny migrace na lokální/regionální úrovni, mezi státy nebo mezi kontinenty a co jsou společné či odlišné charakteristiky.

Jsem velkým zastáncem toho, aby žáci přemýšleli o svém okolí a možnostech, jak jej mohou pozitivně ovlivnit. Je to základ aktivního

Radka Nedbalová

Učí občanskou výchovu a zeměpis na Gymnáziu Duhovka.

občanství, které žákům ukazuje, že mohou mít vliv na své okolí a mohou jej měnit k lepšímu. Proto zařazují aktivity a projekty, ve kterých v zeměpisu mapujeme okolí školy a navrhujeme konkrétní změny z pohledu obyvatel daného místa. Starší žáci si mohou zvolit osobní projekt, v němž se přímo dotazují lidí, kteří v místě žijí nebo pracují. V občance žáci hledají ve svém okolí příležitosti pro dobrovolnictví, které domluví, naplánují a poté realizují. Následně pak reflektují, jaký vliv měla jejich aktivita na ně samotné, na jejich okolí, v místě, kde dobrovolničili. ■

PODNIKAVOSTI A PRACOVNÍ

Co do ní patří:

- Nápady, příležitosti a výzvy
- Mobilizování zdrojů
- Realizace akcí, aktivit, projektů
- Spolupráce a týmová práce

Schopnost přizpůsobit se rychlým změnám, vnímat překážky jako výzvy a umět přehodnotit cestu k cíli, aniž bychom to vnímali jako selhání. I tyto dovednosti by podle Dáši Zouharové, která je garantkou pro KK k podnikavosti a pracovní, měla škola rozvíjet.

Přiblížme si na úvod klíčovou kompetenci k podnikavosti a pracovní. Co to je a co vlastně po žácích požadujeme?

Ráda bych to pojala spíše tak, co tato kompetence žákům přináší, když pro ni škola vytvoří prostor. Objevuje se v revidovaném rámcovém vzdělávacím programu a reaguje na svět, který se dnes velmi rychle mění. Tato kompetence trénuje žáky, aby ve světě plném změn dokázali obstát. Učí je nejen dovednosti, které budou po škole potřebovat, ale také je připravuje na to, že když se něco nepovede nebo se ocitnou v nejistotě,

není to tragédie, ale výzva. Vede je k tomu, aby si podvědomě nastavili, že pokud nejde o vážný zdravotní problém, většina situací má nějaké řešení, které mohou svou vlastní iniciativou nalézt.

Tohle si neuvědomuje ale ani spousta z nás dospělých...

Adaptabilita lidí dnes často pokulhává za turbulencí změn, které nás obklopují. A právě proto je klíčové, abychom u dětí trénovali schopnost přizpůsobit se novým situacím. Kompetence k podnikavosti dává žákům prostor, aby sami přicházeli s nápady, aby vnímali příležitosti a přijímali výzvy. V takových situacích poznávají sami sebe a své talenty. Talentem se ale nemyslí jen mimořádné nadání, ale to, že každý v sobě může objevit něco, co mu jde, co ho těší a v čem se může rozvíjet. A když objeví své silné stránky, může na nich stavět osobní i profesní život, a tím i svou vizi budoucnosti.

Podnikavého absolventa ráda přirovnávám k horolezci. Umí si představit svůj cíl, hledá k němu cestu, ale nejde sám – hledá spolupracovníky, síťuje se s lidmi kolem sebe. Cestu neustále přehodnocuje, zdravě riskuje nebo se rizikům snaží preventivně předcházet. Když je potřeba, umí se i vrátit a couvnout, aniž by to považoval za selhání. Jen přehodnotí cestu a vydá se k cíli znovu nebo si zvolí cíl jiný.

Možná bychom se ještě měli zastavit u slova podnikavost, tak jak ji chápeme v rámci RVP.

Ano, je důležité podotknout, že kompetence k podnikavosti není totéž co podnikání. Přípravuje žáka na udržitelný osobní, rodinný i komunitní život. Je klíčová i pro zaměstnance. Firmy dnes už nefungují jen na hierarchickém principu, kdy někdo rozhodne

nahoře a dole se splní pokyny. Chtějí zaměstnance, kteří umějí spolupracovat v týmu, vyhodnocovat situaci, přicházet s nápady a hledat řešení.

Jak se požadavky na tuto kompetenci mění v průběhu školní docházky? Co očekávat v klíčových okamžicích, jako je mateřská škola, první stupeň, druhý stupeň a odchod ze základní školy?

U nejmenších dětí to jde skoro samo, stačí jim dát impulzy. Ať už na zahradě s přírodními materiály, nebo při výtvarné činnosti. Nemělo by to být jen o tom, že paní učitelka řekne: „Namaluj postavu.“ Ale spíše: „Tady máš kamínky, vytvoř z nich obrázek, jaký tě napadne.“ Tím se rozvíjí fantazie a kreativita.

Takový „samorostlý“ přístup s nástupem do první třídy začíná mít limity zažitého systému...

S nástupem do školy vidím zádrhel v tom, že vedle prostoru pro nápady přicházejí také známky. A s negativními známkami se děti začínají bát chyby a raději se drží přesných návodů. Principem by mělo být nechat je volit si svou vlastní cestu. I v matematice lze příklad vypočítat různými postupy a je chyba i pět na jediném „správném“. Na konci páté třídy by měl žák umět přicházet s vlastními nápady a pracovat s nimi a s příchodem na druhý stupeň by měla přijít také odvaha své nápady sdělit. Řčení „Sedávej, panenka, v koutě“ pro dnešní svět neplatí. Učitel by měl vytvořit bezpečné prostředí, aby i plachá dívka s tisíci nápady dostala příležitost a měla odvalu se prosadit. Právě výběr jejího nápadu může být obrovským zadostiučiněním, které podpoří její zdravé sebevědomí a chuť do další práce. Náš cíl je dovést každého žáka k odvaze a vytrvalosti. ■

Můj tip

Začněte podnikavými drobníčkami

Například v dějepise lze uspořádat dražbu předmětů, které patří k určité historické epoše (kalich, řemdi, vozová hradba). Žáci musejí uvést nejen to, k čemu se předmět běžně užíval, ale mohou navrhnout i jeho jiná využití, aby zvýšili jeho cenu v dražbě. V matematice lze s žáky dojít ke zjištění, že za cenu dvou trdelníků na trhu lze nakoupit suroviny a upéct je pro celou třídu a v rámci pracovních činností provonět celou školu skořicí. V angličtině můžete na Halloween uspořádat speed dating příšer. V občanské výchově lze pracovat s názorovými

ostrovy. V prvouce či zeměpise můžete nastolit problémovou foto-výzvu, kdy mají žáci za úkol během týdne najít a zaznamenat co nejvíce problematických míst či konkrétních problémů, které potkávají kolem sebe ve škole, při volnočasových aktivitách, ve městě či vesnici, kde bydlí. Je možné fotit, sepisovat, kreslit. Třeba i formou komiksů. Navazuje hledání řešení.

Aktivitu napříč předměty a ročníky pak lze nejlépe propojovat při projektových dnech či dlouhodobých projektech, které v ideálním případě vycházejí z nápadu či podnětu žáků. ■

Irena Floriánová

Vystudovala učitelství angličtiny na Univerzitě Pardubice a učitelství pedagogiky na FF Masarykovy univerzity. Učila na ZŠ Šlapanice a nyní je novou posilou týmu Gymnázia Jana Blahoslava v Ivančicích.

ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ

Co do ní patří:

- Řešení běžných problematických situací
- Kritické hodnocení a využití vědeckého poznání
- Badatelství
- Práce s informacemi a kritické myšlení

Marián Klapka, zástupce ředitele na gymnáziu a pedagogické škole v Nové Pace a odborník na rozvoj kritického myšlení a kompetenčně orientovanou výuku, se dlouhodobě podílí na revizi rámcového vzdělávacího programu. V rozhovoru přibližuje, proč by škola měla žáky učit vnímat problémy jako výzvy, nikoli překážky.

Co v kostce obsahuje kompetence k řešení problémů? Má nějaká důležitá podtémata?

Rozvíjení kompetence k řešení problémů si klade za cíl především naučit žáky rozpoznat problém, sbírat a analyzovat informace, hledat různá řešení a vybrat to nejlepší. Zde je nutné říci, že problémem chápeme situaci, kterou stojí za to řešit. A naším cílem je, aby žáci vnímali problémy jako výzvy, nikoliv jako překážky. Rozvíjíme tím nejen kritické myšlení, ale také kreativitu a inovativní přístup. Na počátku nám šlo o stručný popis této kompetence a nebyla rozdělená na stávající čtyři oblasti, to se vyvinulo po zhruba roce až roce a půl práce naší pracovní skupiny.

Hovoříte o čtyřech oblastech. Zkusíte je tedy stručně charakterizovat?

První částí je Řešení každodenních situací a problémů. V našem vzdělávacím systému, stále postaveném na memorování, to většinou probíhá tak, že žákům jsou ve škole naservírována data a informace, které by si ideálně měli zapamatovat, napsat test a dostat dobrou známku. Nám jde o to, že žactvo by mělo být postaveno před situaci, kterou stojí za to řešit, a učitel by měl při rozvíjení této kompetence stavět výuku tak, aby se v její určité části takový problém objevil.

Hodnocení řešení problému nemůže být jen prostou známkou – je třeba sledovat samotný proces,

způsob uvažování a přístup žáků. Proto je hodnocení kompetencí obecně náročnější.

Další částí je Kritické hodnocení a využití vědeckých poznatků, kdy se žáci učí pracovat s vědeckými poznatky, rozlišovat fakta od názorů, kriticky hodnotit tvrzení a ověřovat informace z různých zdrojů. Zvláště v dnešní době, charakterizované přetlakem informací z mnoha zdrojů, je toto jednou z nejdůležitějších kompetencí.

Třetí oblast se věnuje Badatelskému přístupu a tvorbě poznatků, kdy se žáci učí formulovat výzkumné otázky, provádět pozorování a experimenty. Tedy si prakticky vyzkoušet a ověřovat předkládaná fakta, vyhodnocovat výsledky v souvislosti s výchozím problémem.

Poslední je Práce s informacemi a kritické myšlení, která má za cíl naučit žáky posuzovat informace podle spolehlivosti a relevance, rozlišovat fakta od názorů, chápat souvislosti a vytvářet podložené závěry.

Kam až zasahuje daná kompetence? Jaké má přesahy do dalších kompetencí?

Důležité je zdůraznit, že klíčové kompetence jsou navzájem provázané a jsou ze své podstaty obtížně oddělitelné. U kompetence k řešení problémů je velmi úzká provázanost s kompetencí k podnikavosti a pracovní a v určité fázi tvorby návrhu nového kurikula byly dokonce spojené. Obě podporují aktivní přístup žáků a hledání efektivních řešení. Jinak ale tato kompetence zasahuje prakticky do všech ostatních.

Jaká je návaznost dané kompetence mezi PV a ZV? Pokud tato návaznost existuje.

Na provazbách jsme dlouhodobě spolupracovali. Tato kompetence je v RVP PV přímo obsažena. I v předškolním vzdělávání učitelky a učitelé řeší s dětmi problémy prakticky každodenně. Je to v podstatě

jejich denní bytí, kdy „problémem“ je spousta věcí. A učitelky v předškolním vzdělávání je dokážou řešit velmi efektivně, zatímco na druhém stupni základních škol, a zejména ve středním vzdělávání se s přibývajícími nároky na předávání znalostí prostor pro rozvíjení těchto kompetencí postupně snižuje.

Máte osobní zkušenost s danou kompetencí, používáte ji ve výuce? Myslíte, že v současném obsahu výuky zásadně chybí?

Ano, používám a dlouhodobě se snažím vymyslet model, jak to udělat, aby i kolegové pochopili, co je kompetenční výuka a že má smysl ji rozvíjet.

V současném obsahu výuky podle mě chybí, protože pokud pouze předáváme data, pak nedáváme žákům šanci vědomě se rozhodovat, hodnotit a aktivně problémy řešit. To ale neznamená, že žádní učitelé tuto schopnost nerozvíjejí. Existuje řada škol a řada skvělých pedagogů, kteří kompetenční výuku používají. My zkrátka neumíme dost dobře rozvíjet kompetence, protože jsme se nimi ve vzdělávacím systému sami nesetkali. A je to také časově náročný proces, během kterého mám odučit danou látku, a k tomu ještě rozvíjet kompetence. Ne každý pedagog, pedagožka jsou pak schopni a ochotni orientovat se i k výuce kompetencí.

Jsou dnešní pedagogové a pedagožky připraveni/schopni „přepnout se“ na výuku v duchu ambicí a cílů této kompetence?

To souvisí se změnou postoje pedagogů, a pokud jsou schopni přijmout kompetenčně orientovanou výuku, tak určitě ano. Je to umění najít optimální způsob předávání informací a znalostí tak, aby byl opravdu efektivní. Aby nepřipravoval žáky na něco, co by mohli potřebovat, ale na vše, co může v budoucnu přijít. ■

Zuzana Devátá

Učí společenské vědy a německý jazyk na Krkonošském gymnáziu a SOŠ ve Vrchlabí.

Můj tip

Volby nanečisto i metoda čtyř rohů

Učím občanskou výchovu, kde je na rozvíjení kompetence k řešení problémů, jejich následnou analýzu, společný dialog a jeho reflexi dostatek času oproti jiným předmětům.

Osobně používám didaktickou pomůcku známou jako metoda čtyř rohů. Do každého rohu v učebně položím plakát s popisem nějakého problému nebo morálního dilematu. Třída se rozdělí do čtyř skupin, kdy každá z nich pracuje v jednom rohu a ve vymezeném čase se všechny skupiny vymění a posunou do dalšího rohu. Pracujeme se čtyřmi barevnými fixami, každá skupina má jednu barvu a po přesunu nová skupina svou barevnou fixou zaznamená, zda s řešením předchozí skupiny souhlasí, nesouhlasí, nebo nerozumí řešení a potřebuje vysvětlení. Jakmile se všechny čtyři skupiny prostřídají, seskupíme všechny plakáty dohromady a společně probíráme navržená řešení. Promítne se tak široká škála řešení a žáci se k nim vztahují a diskutují o nich. Rozvíjí se zde schopnost vnímat různé úhly pohledu na daný problém, schopnost vcítění do myšlení ostatních.

Další metodou výuky kompetence k řešení problému je simulace voleb nanečisto. Konkrétně v rámci projektu Člověka v tísní Jeden svět na školách, kdy s žáky simulujeme volby a reflektujeme jejich výsledky na naší škole. Jakmile mají totiž děti možnost (a zodpovědnost) vhodit osobně volební lístek do urny, velmi se tím zvyšuje i jejich zájem o volby reálné. A samozřejmě se také do budoucna zlepšuje jejich kompetence občanská, kdy budou sami volby absolvovat. ■

KULTURNÍ

Co do ní patří:

- Kulturní kontext
- Umění a kultura jako prostředek komunikace
- Kulturní a umělecké sebevyjádření
- Kulturní identita a rozmanitost

Radek Marušák, pedagog a dlouholetý průkopník dramatické výchovy, přibližuje, jak kulturní kompetence pomáhá dětem hledat vlastní identitu, rozvíjet tvořivost a učit se chápat rozmanitý svět kolem sebe.

Co je kulturní kompetence a proč patří mezi ty klíčové?

Kultura je často vnímána jako synonymum ke slovu umění. Kultura je soubor duchovních a materiálních, intelektuálních a emocionálních znaků, které se vztahují k určité společnosti nebo skupině. Zahrnuje tedy nejen umění, ale i způsob života, hodnoty, tradice, zvyky, víry. Vlastně je to svět utvářený lidmi, který nás obklopuje materiálně i duchovně. Je rozmanitý a tato rozmanitost je stejně důležitá jako rozmanitost přírodní.

Kulturní kompetence učí děti orientovat se v tomto rozmanitém světě, pomáhá jim utvářet, pochopit jejich kulturní identitu s respektem k odlišným kulturám. Pochopit normy, pravidla, hodnoty společnosti, vnímat bohatství, rozmanitost a význam kulturních a uměleckých projevů v místě, kde žijí, i v širších kontextech, oceňovat kulturní dědictví. Je to tedy něco velmi významného. A druhou ro-

vinou kompetence je, že by děti měly umět do tohoto světa aktivně vstupovat a spoluvytvářet ho, aby se učily vyjádřit i pomocí jiných postupů, než jsou ty na vědě založené, postupů vycházejících z různých umění. Žáci by měli získat zkušenosti s tvorbou, aktivním zapojením do kulturního dění ve třídě, škole, v blízkém okolí. Taková zkušenost je velmi komplexní a rozvíjí mnohé další klíčové kompetence žáků.

Kterých předmětů se kulturní kompetence nejvíce týká?

Nepochybně jsou to obory oblasti Umění a kultura, která v nově revizovaném RVP reaguje na uměleckou a kulturní rozmanitost a bohatost zařazením vybraných obsahů dramatické, filmové a taneční a pohybové výchovy do povinného kurikula, přičemž literární výchova je součástí českého jazyka. Jde ale o klíčovou kompetenci, která by měla být rozvíjena všemi oblastmi a obory vzdělávání, dominantně

potom zejména těmi, které se vztahují ke světu lidí, historii i současnosti. Na rozvoji a utváření této kompetence by se ale neměly podílet jen jednotlivé obory, předměty, ale celá škola. I ona jako celek svou kulturou vztahů, prostředí pro žáky, aktivitou v oblasti kulturního dění ve škole, svým zapojením do dění v místě kolem ní, spoluprací s kulturními a uměleckými institucemi, spolky, významnými osobnostmi významně přispívá k utváření této kompetence u žáků. Je proto důležité, jaký důraz klade škola na spolupráci s neformálním vzděláváním, na návštěvy galerií, muzeí, divadel, jak sama aktivně přispívá ke kulturnímu dění v místě, kde se nachází. Klíčová kompetence kulturní tak klade poměrně výrazný důraz na propojování světa školy se světem okolo.

Škola je tu tedy vnímána jako kulturní instituce.

Ano. I ona je součástí kulturního dění v místě, není a neměla by být uzavřena sama v sobě. Pořádá kulturní aktivity, festivaly, promítání, slavnosti, zve umělecké profesionály, organizuje představení. Škola také nějak vypadá a je důležité její klima, protože mluvíme i o kultuře vztahů.

I sami žáci školy jsou v tomto směru aktivní – mají intuici a imaginaci a mají mít příležitost co nejvíce tvořit, dostat prostor pro tvůrčí sebevyjádření. A to nejen aby relaxovali, ale především proto, že se tak velmi výrazným způsobem rozvíjejí v mnoha rovinách. Tuto svou tvorbu mohou sdílet s dalšími – spolužáky ve třídě, ve škole, ale mohou ji nabídnout i rodičům, v domovech seniorů, knihovnách, na místních slavnostech apod. Na mnoha školách jsou v tomto směru aktivní pěvecké sbory, taneční skupiny, dětské divadelní spolky a mohl bych pokračovat v dalších příkladech. A nesmíme zapomenout na to, že i sami uči-

telé jsou v tomto směru mnohdy velmi aktivní a mohou být pro žáky příkladem, vzorem.

Jsou i takové předměty, v nichž bychom kulturní kompetenci nehledali, a ona tam je?

Určitě ano. Jak už jsem řekl dříve, jde o klíčovou kompetenci, o kterou by měly pečovat všechny obory a oblasti. Nedávno jsem například četl ilustrativní úlohu z přírodopisu o zahradách. Zabývala se zejména přírodní diverzitou v zahradách, ale zároveň tematizovala i estetickou rovinu, významnost zahrad v našem okolí i zahrádkaření jako určitý kulturní fenomén, v němž nejde jen o znalost rostlin, ale i o složku estetickou a potřebu aktivně utvářet prostředí, ve kterém žijeme. Je tak propojena klíčová kompetence kulturní s oborovým obsahem, který se zdá této kompetenci vzdálený.

Jak má podle vás navazovat důraz na kulturní kompetenci při přechodu z mateřské školy na základní nebo i z prvního stupně na druhý?

RVP pro předškolní vzdělávání pracuje s velkou komplexností a integrovaným pojetím. Děti se učí vnímat kulturní a uměleckou bohatost a rozmanitost v jejich propojenosti, zkoušejí si různé prostředky tvůrčího vyjádření. Tato komplexnost se potom přenáší i na první stupeň, který je pojat také hodně integrovaně. Na druhém stupni už se potom dostáváme k většímu akcentu oborovosti. To dovoluje hlubší vhled žáka do určitých oborů, úzký oborový pohled ale může takovéto komplexnosti, integritě, vnímání širších vztahů a souvislostí bránit. A právě klíčová kompetence kulturní hodně vybízí k propojování. Z mého pohledu by měla být integrovaná a komplexní cesta zachována na všech stupních, protože svět je propojený, a právě v tom je

bohatý. RVP takovéto integrované pojetí umožňuje, ale konkrétní realizace RVP je na jednotlivých školách a jejich školních programech.

Když říkáte na všech stupních, myslíte tím tedy i střední školy.

Jistě. Péče o kulturu a umění se odehrává především na školách všeobecného vzdělání, jako jsou lycea, gymnázia, a samozřejmě na umělecky zaměřených středních školách a středních pedagogických

školách. Jiné to bývá u odborných a učňovských škol nebo v jiných typech vzdělávání, kde jde kulturní oblast často stranou a je to velká škoda. Přitom častěji než například na gymnáziích jsou na těchto školách studenti ze znevýhodněného prostředí, z prostředí, v němž umění a kultura hrají zcela druhořadou roli. Právě studenti těchto škol proto potřebují výrazně zažívat péči o kulturní hodnoty mimo toto prostředí. ■

Olga Králová

Je zástupkyní ředitele ZŠ Kunratice, učí na prvním stupni a vyučuje dramatickou výchovu.

Můj tip

V dramátku dbáme na šíři žánrů

Unás na škole máme dramatickou výchovu jako samostatný předmět od třetí do deváté třídy. V představeních se často zaobíráme tématy, která ve škole vyvstávají, tedy i různým odlišnostem, protože máme ve škole například spoustu dětí vietnamských a ukrajinských. Zajímáme se o jejich kulturu a tradice, děti také zkoušejí třeba vařit jídla různých národností, v hudební výchově prezentují svoji kulturu hudbou.

V každém ročníku navštěvují děti divadelní představení. Na prvním stupni třídní učitelé hovoří o tom, co všechno návštěva divadla obnáší. Na druhém stupni učíme dramátek s kolegyní, a dbáme na co největší šíři žánrů. Po divadle máme vždycky hodinu, kde rozebíráme, co jsme viděli, a snažíme se, aby děti upřímně vyjadřovaly své myšlenky a emoce. ■

DIGITÁLNÍ

Co do ní patří:

- Digitální informace a data
- Zapojení do společnosti prostřednictvím digitálních technologií
- Tvorba digitálního obsahu
- Bezpečnost v digitálním prostředí
- Digitální vývoj a inovace

Daniela Růžicková, členka pracovní skupiny velké revize RVP ZV, přibližuje, proč je digitální kompetence nezbytnou součástí vzdělávání, jaké zahrnuje oblasti a proč se týká všech žáků i učitelů napříč předměty.

Digitální kompetence mohla v současném kurikulu jen těžko chybět, že?

Ano, děti vyrůstají v digitálním světě a ani ho nerozlišují od toho fyzického. Stejně jako jim škola ukazuje fyzický svět, ukazuje jim i ten digitální – jak se v něm orientovat, jak se k sobě chovat, co je tam za možnosti – a pomáhá jim v něm žít.

Část pedagogů se ale v digitálním světě sama necítí příliš jistě. Jak je podpořit?

V první řadě je třeba říct, že nejistota je něco, co nás bude provázet i díky vývoji technologií už pořád, a je potřeba se s tím smířit. Pro učitele jsme připravili různé způsoby vzdělávání. Vědomí toho, že na to nejsou sami a že jim NPI pomůže nabídkou široké podpory, může jejich nejistotu zmírnit. Také doporučuji, aby v každé škole byl ICT

metodik/koordinátor, který bude mít podporu vedení a jeho úkolem bude pomáhat kolegům se zaváděním nových technologií do výuky.

Digitální kompetence se s novým RVP dostala také do předškolního vzdělávání. V čem je to výhodné?

Zařazení digitální kompetence do RVP předškolního vzdělávání není ani tak výhoda jako nutnost, děti jsou v kontaktu s technologiemi už od útlého věku a ne všichni rodiče jsou zdatnými průvodci světem technologií.

Co si děti v mateřských školách osvojují a jde to i bez koukání do displeje?

Jistěže to jde bez koukání do displeje. Jednak s technologiemi mohou pracovat paní učitelky, jednak se k některým tématům mohou děti dostat prostřednictvím příběhů

a pohádek, kde důležitou roli hrají technologie. Tím ale neříkám, že děti ve školce nemají dostat technologii do ruky. I zde jsou příležitosti, jak děti vést k tomu, kdy je technologie užitečná a kdy je dobré ji už odložit.

Digitální kompetenci tvoří pět složek, jak byste je krátce popsal?

První jsou Digitální informace a data. V dnešní době, přehlcené informacemi, je důležité umět ověřovat informace a pracovat s kvalitními zdroji. V mnoha profesích je potřeba pracovat s daty a vědět, co to data jsou, jak s nimi pracovat a jak interpretovat výsledky.

Pak je tu složka Zapojení do společnosti prostřednictvím digitálních technologií.

Zapojení do společnosti sledujeme na různých úrovních. Jednak jde o sdílení a komunikaci v digitálním prostředí, jednak o poznávání různých digitálních služeb důležitých pro občana, ale také třeba o utváření digitální identity apod.

Třetí složkou je Tvorba digitálního obsahu. Co zahrnuje?

Je toho hodně. Nemluvíme jen o tvorbě obrázků, textů nebo videí, ale i programování aplikací, vytvoření grafu nebo další vizualizaci dat.

Čtvrtou je Bezpečnost v online prostředí.

Ano, ta se týká ochrany zařízení, dat, soukromí, člověka i vztahů. Nejde přitom jen o návody, jak na silné heslo nebo jak nenaletět podvodníkům, v bezpečnosti je zahrnutá i udržitelnost při práci s technologiemi a potřeba myslet na ochranu životního prostředí, například kolik technologie a zařízení spotřebovávají energie. Součástí bezpečnosti je i wellbeing – ochrana soukromí a zdraví, ať už fyzického, duševního, nebo sociálního.

Poslední, pátou složkou jsou Inovace. Co sem spadá?

Tady najdeme ovládání technologií tak, aby byly efektivní, i řešení základních technických problémů. Jde o to, umět třeba naformulovat problém, když volám ajťákovi s prosbou o pomoc. Najdeme tu i sledování vývoje a schopnost neustrnout na místě a identifikovat, kde začínám mít mezery, a snažit se je doplňovat. Je tu silná vazba na celoživotní učení. Jde také o dovednost přemýšlet o tom, k čemu se jaká technologie může hodit a k čemu ji nejlépe můžu použít.

Digitální kompetence se v RVP ZV objevila už v rámci takzvané malé revize z roku 2021. Co se nyní mění?

První větší změnou je to, že jsme se formulacemi přizpůsobili Evropskému rámci digitálních kompetencí pro občany, který definuje pět oblastí digikompetence. Druhá věc je obsahový posun k větší samostatnosti a zodpovědnosti žáků a žaček. Jde o to, aby nedoháněli vývoj a nebyli o krok pozadu, ale aby ho ovlivňovali a o technologie se zajímali aktivně. Technologie nejsou samy o sobě ani špatné, ani dobré, záleží na tom, jak je používáme v soukromém životě i ve společnosti. A ještě třetí změna: v metodické podpoře se nově objevuje umělá inteligence.

V kterých předmětech lze digikompetenci rozvíjet? Jsou vůbec takové, jejichž učitelé si mohou říci: Tohle se mě netýká?

Ne, digitální kompetenci je dobré rozvíjet v každém oboru.

Čím by měla škola začít?

Prvním krokem by měla být domluva mezi učiteli, co v jakém předmětu rozvíjet, a začít tam, kde je to předmětu a učiteli blízké. Třeba komunikace je blízká jazykům, v přírodovědných oborech lze využít technologie pro badatelské aktivity. ■

Pavel Žalský

Studoval učitelství dějepisu a výchovy k občanství v Hradci Králové a Liberci. Vyučuje na ZŠ Míru ve Vrchlabí.

Můj tip

Najít rovnováhu

Stroj času ještě nikdo nevymyslel, ale digitální technologie už jsou tak daleko, že ho ani nepotřebujeme. Různé hry, appky, ale i filmy, s nimiž rád pracuji v hodinách dějepisu, dokážou děti vtáhnout do určité historické epochy, seznámit je s reáliemi, a hlavně nadchnout. Učitel to samozřejmě musí celé dobře zarámovat, nikdy to nebude přesný otisk reality, ale i tohle je na tom skvělé. Společně můžeme hledat chyby a detaily, které si autoři tak trochu poupravili.

Sám jsem dal jednoduchou didaktickou hru dohromady. I když nejsem žádný ajťák, naučil jsem se s herním editorem a napsal si příběh ze starověkého Říma. Postavička chodí městem a plní úkoly. Děti zjišťují, jaké příčiny vedly k rozpadu Západořímské říše – korupce, barbaři, slabí císaři. Moje zkušenost říká, že když jsou historické události vyprávěny jako příběh, který ideálně mohou děti samy aktivně prožívat, lépe si je zapamatují. Je to paradox, spousta mých kamarádů třeba nadává na školní dějepis, ale přitom dokážou odvyprávět celou historii světů Pána prstenů nebo Hvězdných válek.

Děti si při hraní zároveň osahávají technologie, osvojují si digitální kompetenci. Jasně, tohle je hodně vysoký level. Digitální kompetenci lze ale v hodinách dějepisu rozvíjet i s pomocí běžně dostupných nástrojů, jako jsou mé oblíbené virtuální nástěnky Padlet nebo digitalizované staré mapy. Učím ve Vrchlabí, takže často používám i digitalizované sbírky zdejšího Muzea Krkonoš. Nic se ale nesmí přehánět, musíme dětem nabízet i hodiny bez technologií. Digitální kompetence je i o tom, používat digitální nástroje jen tam, kde dávají smysl, a hledat rovnováhu. ■

ČTENÁŘSKÁ A PISATELSKÁ

Co do ní patří:

- Vztah ke čtení a čtenářství, psaní a pisatelství
- Budování porozumění v četbě a v procesu psaní
- Kritické čtení a psaní
- Porozumění vlastnímu čtení, čtenářství, psaní a pisatelství

Hana Košťálová je programovou ředitelkou projektu Pomáháme školám k úspěchu a patří k nejvýraznějším osobnostem v oblasti čtenářské a pisatelské gramotnosti u nás. V rozhovoru vysvětluje, proč je právě tato gramotnost klíčovým základem učení i jak zasahuje do všech vzdělávacích oblastí.

Co je obsahem čtenářské a pisatelské gramotnosti a má tato gramotnost nějaká důležitá podtémata?

Zjednodušeně řečeno, čtenářská gramotnost zahrnuje tři hlavní roviny. Čtenář musí věcně rozumět textu, musí chápat, co text říká. To je ta základní rovina, která je nezbytná, ale sama o sobě nestačí. Zdatný čtenář rozpozná, jak text funguje, a především, co text znamená, co skrývá mezi řádky, čeho chtěl

autor textem dosáhnout a proč. V případě pisatelství se žák učí, jak s těmito rovinami zacházet jako autor, tedy jak vyjadřovat myšlenky, které jsou pro něj důležité, způsobem, jenž má šanci oslovit zamýšleného adresáta.

Do jakých dalších oblastí čtenářská a pisatelská gramotnost zasahuje? Jaký má přesah?

Gramotnost je propojená se všemi kompetencemi, především s kompetencí komunikační, s tou se překrývá, také s kompetencí k učení a kompetencí k řešení problémů, ale i s osobnostním a sociálním rozvojem. Čtení a psaní je důležité i tam, kde se s ním ve výuce tradičně zatím nepočítá. Pokud s dětmi učitelé čtou i v přírodovědných oborech, mohou u svých žáků očekávat lepší výsledky učení.

Proč se do revize RVP dostala právě tato gramotnost a proč až teď?

Sílí vědomí – a podporují ho výsledky výzkumů –, že pokud přestaneme soustředěně číst souvislé delší texty, a speciálně knihy, tak jako lidstvo přicházíme o něco velmi důležitého. Přicházíme o vývoj čtenářského mozku, který je schopen hlubokého, tedy reflektivního, analytického a kritického myšlení. A přicházíme jako společnost o empatii založenou nejen na emocích, ale na poznání. A netřeba připomínat, že bez gramotnosti není učení. V novém RVP má průřezovou povahu a stává se zodpovědností každého učitele školy, aby ji rozvíjel.

Můžete popsat návaznost čtenářské a pisatelské gramotnosti mezi předškolním a základním vzděláváním?

Je velká a explicitní. V RVP pro předškolní vzdělávání je oblast Dítě a jeho psychika, ve které má čtení významnou roli. Děti se učí číst a vnímat knihy již ve velmi raném věku, od miminka. Řada studií potvrzuje, že předškolní děti by si měly prohlížet a číst i několik knížek denně –

knížky obrázkové s krátkými texty. Výsledky čtenářské gramotnosti už přibližně ve 3. třídě predikují budoucí studijní úspěchy žáků.

Jak se podle vás do naplňování této gramotnosti promítne drtivý vliv sociálních sítí a nástup umělé inteligence na žáky a studenty?

Z neurovědních výzkumů dostáváme řadu varování o vlivu technologií na myšlení a proces učení, ale víme, že technologický výzkum se nezastaví. V projektu věříme, že škola je místem, které může zajistit dětem pro čtení souvislý, nerušený čas bez technologií. Děti potřebují opakovaně zažívat, jaké to je, vstoupit do čtenářského flow. Děti samy to oceňují a říkají nám, že v běžném provozu na to prostě nemají prostor. A co se týče pisatelství, tak cílíme na to, aby děti v první řadě

psaním poznávaly samy sebe a něco světa o sobě řekly. Děti psaní rychle přicházejí na chuť, oceňují satisfakci od okolí, když své texty publikují, a psaní je baví. Hovoříme ovšem o dlouhodobém procesu, nikoliv o tom, že začnou psát v 9. třídě. Škola sice nemůže převládnout technologickou realitu, ale lečehos může dosáhnout. A nesmí to vzdávat!

Jsou dnešní učitelky a učitelé připraveni „přepnout se“ na výuku v duchu ambicí a cílů čtenářské a pisatelské gramotnosti?

Přechod na nové RVP je ve své podstatě procesem učení a učení chce čas. Velmi záleží na míře a způsobu podpory učitelů. Pokud chceme plošnou změnu, měl by ji zajistit stát. A jestliže budou učitelé a vedení škol cítit oporu, pak bude zavádění nového RVP určitě snazší. ■

Můj tip

Vyprávění příběhů patří i do hodin fyziky

V hodinách fyziky používám několik metod podporujících rozvoj čtenářské a pisatelské gramotnosti. U matematiky a fyziky totiž jde o jiný typ čtení, o používání jiných čtenářských strategií než třeba v humanitních předmětech. Navíc přistupuji k výuce heuristicky, tj. aby se žáci aktivně podíleli na objevování a řešení problémů. Bohužel děti mnohdy texty ve fyzice nechápou, protože obsahují odborné informace a termíny, kterým děti nerozumějí, ale které mají zásadní význam pro řešení nebo pochopení daného jevu. Proto jim dávám možnost převyprávět vlastními slovy jako příběh a popsat textově to, k čemu jsme v hodinách

dospěli. U textových zadání někdy používám metodu, které říkám „propustky“, kdy žákům na konci hodiny dám jednu dobře položenou otázku a mají 2–3 minuty pro napsání pár jednoduchých vět o tom, jak daný jev pochopili. Často se jich v otázkách ptám, zda a jak se jich daný jev týká. Například v běžném životě. Pro pochopení složitějších, ale důležitých fyzikálních jevů si vyčlením více času a děti pak píšou delší texty. Určitě tím nepřicházím o cenný čas ve výuce, ale naopak je to pro mě zajímavá zpětná vazba.

Některé děti samozřejmě rády vymýšlejí a píšou texty, jiné naopak raději pracují se schémata a grafy. Občas proto nechávám žáky přetvá-

Hana Matulová

Učí matematiku a fyziku
na ZŠ Příbor, Jičínská.

řet texty do schémat nebo obrázků, dokonce komiksů, protože pro řadu z nich je to snazší vyjadřovací přístup. Obecně ale popis – nejen fyzikálních jevů –, ať už prostřednictvím textů, nebo vlastními slovy, dětem tříbí myšlení a většina z nich je toho schopna. A mně to mnohdy přináší i velmi zajímavé podněty, jak je možné fyzikální jevy interpretovat. ■

LOGICKO- -MATEMATICKÁ

Co do ní patří:

- Matematická reflexe
- Použití matematiky
- Matematické uvažování
- Modelování matematického problému

Zdvojnásobit každý den počet kliků po dobu deseti dní. Zdánlivě jednoduchá sportovní výzva, ve skutečnosti ale téměř nemožná věc a praktická ukázka matematické gramotnosti v praxi. Jak vysvětluje Petra Antlová (garantka logicko-matematické gramotnosti), právě propojování matematiky s reálnými situacemi a jinými obory, včetně třeba tělesné výchovy, je jednou ze změn, které přináší nový RVP.

Jak byste svým učitelským kolegům a kolegyním jednoduše vysvětlila, v čem spočívá hlavní posun od tradičního pojetí matematiky k matematické gramotnosti, tak jak ji definuje nový RVP?

Vždy jsme ve vzdělávacím procesu cílili na rozvoj matematické gramotnosti. Tento cíl však většinou nepřekročil hranice samotného předmětu matematiky. Žáci proto často vnímají své znalosti a dovednosti z hodin matematiky jen velmi omezeně jako užitečnou výbavu pro řešení problémů v jiných oborech i v každodenním životě, a tedy je dokážou využít jen částečně. Čím to je?

Jsem přesvědčena, že matematickou gramotnost je potřeba cíleně rozvíjet napříč vzděláváním. Různé vzdělávací oblasti totiž žákovi nabízejí odlišné kontexty, ve kterých může matematiku prožít v souvislosti s reálným životem. Tím se mu matematika zpřístupňuje a současně se zmírňuje obava z jejího studia. Výuka propojená s reálnými situacemi, tématy či obory, které žáka zajímají, zvyšuje jeho motivaci. Ochota věnovat čas a úsilí řešení úlohy pak přichází přirozeně. Žák má navíc příležitost zažít radost z úspěchu, pochopení nového pojmu, vztahu či argumentu a posilovat svou důvěru ve vlastní schopnosti.

Jádrem změny by tedy měla být praktická využitelnost v životě?

Podstatnou změnu, kterou nový RVP přináší, vidím v cílené a vědomé podpoře matematické gramotnosti napříč všemi vzdělávacími obory. Hovoříme o „základní logicko-matematické gramotnosti“, která překračuje práh učebny matematiky. Není jen o tom, jak počítat. Zahrnuje logické myšlení, schopnost rozpoznat příležitost k využití matematiky a vyjádřit ji prostřednictvím jazyka matematiky či matematického modelu, umění problém popsat, řešit a interpretovat výsledky. Žáky tak připravuje nejen na to, aby matematiku uměli, ale také věděli, kde a proč ji použít. Ukazuje jim smysluplnost učení a přináší radost z úspěšně zvládnuté situace.

Můžete uvést konkrétní příklad?

Při řešení úloh a problémových situací se žáci učí nejen chápat matematické vztahy, ale také přemýšlet o problémech, sdílet své postupy a hledat různá řešení. Například při skupinové práci s reálným zadáním – třeba jak naplánovat cestu, rozdělit rozpočet a porovnat možnosti – se současně učí komunikovat, spolupracovat a přebírat odpovědnost za vlastní rozhodnutí. Tím se přirozeně rozvíjejí i klíčové kompetence. Základní logicko-matematická gramotnost se tak stává mostem mezi školními dovednostmi a skutečným životem.

Matematická gramotnost by měla být rozvíjena napříč vzdělávacími obory. Do kterých předmětů kromě matematiky nejvýrazněji zasahuje? A lze matematickou gramotnost rozvíjet třeba i v dějepise nebo tělesné výchově?

Základní logicko-matematická gramotnost může zasahovat do všech předmětů. Klíčové je, aby učitelé ve svém oboru dokázali zahlédnout příležitosti pro její rozvoj. Pokud při plánování výuky vědomě zohlední i tento rozměr, začnou v přípravě

vaných tématech a aktivitách nacházet potenciál, kde žáci mohou rozvíjet logické myšlení, matematické uvažování, schopnost rozpoznat prostor pro použití matematiky, využívat matematické modely, popsat, řešit a interpretovat problémové situace. A současně se tak přirozeně posouvají i v úrovni klíčových kompetencí.

A ta tělesná výchova? Jediné, co mě hned napadá, je, že sportovní

výkony se hodnotí čísly – vzdáleností, časem, rychlostí, body...

Také tělesná výchova skrývá mnoho příležitostí. Ať už při rozdělování do týmů, tak aby nikdo nezůstal sám, při diskuzi, kdy lze sestavit dvojice, trojice či čtveřice, nebo při odhadu a měření délky skoků, hodů a času běhu. Stejně tak lze matematiku obohatit o sportovní kontext. Ráda žákům zadávám úlohu: „*Sportovec si v rámci tréninku stanovil výzvu. První den udě-*

lá dva kliky, každý další den jejich počet zdvojnásobí. Výzvu bude držet deset dní. Dokáže ji splnit?“ (inspirace: *Matematika pro 5. ročník, H-mat, o.p.s.*).

Základní logicko-matematická gramotnost tak není izolovaným cílem. Stává se prostředkem, aby žáci – i učitelé – dokázali přemýšlet, tvořit a jednat v rozmanitých životních situacích. To je skutečný smysl změny, kterou nový RVP přináší. ■

Můj tip

Matematika v pohybu

Úspěšné školní týmy i jednotlivé učitele, kteří u svých žáků kvalitně rozvíjejí matematickou gramotnost, pojí několik dovedností. Daří se zejména tam, kde jsou učitelé zvyklí sdílet své postupy a efektivní metody, společně plánovat vzdělávací cíle a hledat příležitosti, jak navázat na práci kolegů. Důležité je také to, že jednotliví učitelé dokážou rozpoznat potenciál svého předmětu a využít jej k rozvoji dovedností, které by na první pohled s matematikou nemusely souviset. Například učitel zeměpisu dokáže ukázat význam měřítky mapy, učitel dějepisu vede žáky k práci s časovou osou a učitel českého jazyka zase k interpretaci statistických údajů v novinových článcích.

Jedním z inspirativních příkladů, které jsme měli možnost sledovat,

byla výuka v osmé třídě na jedné ze škol. Žáci zde v tělesné výchově během školního roku zaznamenávali své sportovní výkony. V hodinách informatiky tato data systematicky evidovali, vytvářeli přehledné tabulky a grafy. V matematice pak s využitím statistických nástrojů vyhodnocovali svůj pokrok a přemýšleli nad tím, jak výsledky interpretovat.

Na začátku všech těchto aktivit nestála složitá metodika, ale ochota učitelů spolupracovat, sdílet radost ze své práce a společně hledat cesty, jak konkrétně zde žákům ukázat, že matematika není jen izolovaný předmět, ale především nástroj, který mohou používat každý den. A právě tato kultura spolupráce a otevřenosti se ukazuje jako klíč k tomu, aby matematická gramotnost mohla být smysluplně a dlouhodobě rozvíjena. ■

Václav Bendl

Vystudoval Učitelství matematiky a geografie na Technické univerzitě v Liberci. Zkušenosti s výukou matematiky aktivně sbíral ve školách v Čechách i v zahraničí. Od roku 2018 působí v NPI, kde se z pozice garanta oblasti Matematika a její aplikace věnuje rozvoji matematického vzdělávání a matematické gramotnosti.

Metodické kabinety

Spolupráce mezi učiteli je klíčová pro to, aby změny v RVP dávaly smysl i ve výuce. Každý má co nabídnout a metodické kabinety jsou tím nejlepším místem ke sdílení zkušeností. Přidejte se! Sedm profesních rolí ukazuje, jak můžete přispět podle svých silných stránek.

7 rolí metodických kabinetů

1. Supervize a realizace učících se komunit při územních metodických kabinetech

Věnujete se rozvoji učících se komunit – plánujete výukové jednotky, podporujete sdílení praxe a poskytujete zpětnou vazbu. Pomáháte vytvářet prostředí, kde se učitelé učí jeden od druhého.

2. Přenos podnětů z implementace RVP v území

Sledujete, co se děje ve školách. Nasloucháte učitelům, sbíráte podněty z praxe a přinášíte je tam, kde se tvoří další nástroje a podpory. Vaše zkušenosti pomáhají zlepšovat celý systém.

3. Spolupráce v rámci pilotního ověřování modelových ŠVP

Zapojíte se do ověřování modelových ŠVP – testujete v praxi, připomínkujete návrhy a přinášíte pohled z terénu. Společně dolaďujete dokumenty, které budou pro školy skutečně použitelné.

4. Tvorba a supervize metodické tvorby vzdělávacích materiálů

Spolupracujete na vzniku konkrétních nástrojů pro výuku – pracovních listů, výukových scénářů, zadání. Vaše materiály pomáhají učitelům a učitelkám naplňovat očekávané výsledky učení.

5. Participace na budování sítě NMK, ÚMK, učitelů a učitelek

Propojujete – oslovujete kolegy, sdílíte dobrou praxi, zapojujete nové učitele do dění. Pomáháte budovat prostředí spolupráce, kde mají zkušenosti z praxe skutečný dopad.

6. Spolupráce na tvorbě RVP pro střední vzdělávání

Sledujete návaznosti mezi stupni vzdělávání, přinášíte zkušenosti z praxe do tvorby kurikula. Dbáte na to, aby vzdělávání dávalo smysl napříč celým systémem.

7. Ad hoc úkoly expertního charakteru

Přispíváte odborným pohledem tam, kde je třeba rychlé, věcné a srozumitelné stanovisko – ať už jde o materiály, výukové jednotky, nebo koncepční dokumenty. Součástí může být také vaše vlastní lektorská činnost.

Jak fungují metodické kabinety?

Územní metodické kabinety

Sít téměř 800 aktivních učitelů v 35 územích v 6 sekcích:

- Jazyk a komunikace
- Kultura, umění a zdraví
- Matematika a informatika
- Předškolní a prvostupňové vzdělávání
- Přírodní vědy
- Společenské vědy

Národní metodický kabinet

Zástupci univerzit, NPI, MŠMT, ČŠI a dalších aktérů ve vzdělávání, předsedové územních metodických kabinetů.

Přínos pro všechny

Kabinetní činnost není „jen pro vyvolené“. Jejím cílem je, aby se pomoc, inspirace a podpora dostaly ke každému učiteli – ať už je začátečník, nebo zkušený matador, ať učí na vesnické malotřídce, nebo na velké městské škole. Kabinety vytvářejí prostor pro sdílení, ale i praktické výstupy, které jsou volně dostupné – výukové scénáře, zadání, pracovní listy či návody, jak propojit výuku s očekávanými výsledky učení.

A co je nejlepší? Do všeho, co kabinety dělají, mohou ostatní učitelé a učitelky vstupovat – čerpat, komentovat, zkoušet, přidávat se.

Chcete se přidat?

Metodické kabinety jsou otevřené novým zájemcům. Pokud byste se chtěli zapojit – ať už aktivně, nebo třeba jako konzultanti, lektori nebo testeri materiálů – ozvěte se garantovi území ve vašem kraji.

Více na: mojeedu.npi.cz/metodicke-kabinety

Spolufinancováno
Evropskou unií

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Podpora kurikulární práce škol
Národní pedagogický institut ČR

Změna se nesmí zastavit na papíře

Text: **Věra Štěpánová, Radek Melichar**

O proměně českého školství a podpoře pro učitele a učitelky mluvíme s Leonou Gergelovou Šteigrovou, ředitelkou Odboru kurikulum a další vzdělávání v NPI.

České školství čeká zásadní změna. Jak se podle vás propíše do každodenní praxe škol?

Pro mě osobně je zásadní, aby se nejednalo o změnu „na papíře“. Revidované rámcové vzdělávací programy přinášejí nové pojetí výuky a reagují na dynamicky se měnící podmínky na trhu práce, tedy kladou důraz na kompetenční pojetí vzdělávání žáků. Jedná se o zásadní změnu přístupu a skutečný rozdíl nastane až ve chvíli, kdy se promění každodenní práce učitelů a žáků. Rozhodující hybnou silou změny jsou samotné školy – ony určují, jak se nová podoba kurikula přetaví do živé výuky. Co je dále z mé strany nutno podtrhnout, je potřeba zajištění kontinua, tedy návaznosti od předškolního přes základní až ke střednímu vzdělávání.

Začneme u mateřských škol. Ty přecházejí na nový RVP jako první. Jak je podpoříte?

Uvědomujeme si, že mateřské školy jsou na startu jako první, proto jsme k upravenému RVP PV (2025) připravili několik forem metodické podpory. Přímo u závazného dokumentu najdou uživatelé komentáře, které závazný text doplňují, jdou více do podrobností. Pro všech 97 očekávaných výsledků učení ve vzdělávacích oblastech byly vytvořeny ilustrace, které učitelům přibližují propojení vzdělávacích strategií s obsahem, odkrývají potenciál rozvoje klíčových kompetencí a základních gramotností. Vznikly manuály pro tvorbu ŠVP a pro třídní plánování. Učitelé si, doufám, oblíbili naše webináře, ve kterých zachycujeme dílčí témata spojená s implementací RVP PV. V příštím roce pro učitele připravíme 46 ilustrací ke klíčovým kompetencím, 8 ilustrací

k podpoře základních gramotností. Dále pro ně vyhledáme a zpracujeme inspirativní části ŠVP vytvořených školami. Na základě ohlasů z praxe připravíme i podporu v tématech adaptace v MŠ a vzdělávání dvouletých dětí.

Základní školy mají rok navíc. Jaká je pro ně klíčová podpora?

Za sebe vždy považuji za nejdůležitější možnost o změnách otevřeně mluvit, zažít si s jinými kolegy učiteli nové pojetí výuky a hledat společná řešení. Proto rozvíjíme metodické kabinety – jak na národní, tak zejména na územní úrovni. Učitelé a učitelky v nich mohou sdílet zkušenosti, získávat zpětnou vazbu od kolegů i odborníků, společně tvořit, a hlavně být součástí učící se komunity. Právě sem směřujeme naše úsilí a s kolegy bychom rádi ztrojnásobili počty učitelů a učitelek, kteří jsou zapojeni právě do územních kabinetů, protože chceme, aby se do společné práce zapojilo co nejvíce hlasů z praxe. Nově se také hned na podzim přímo zapojí do tvorby vzdělávacích materiálů, které půjdou použít rovnou ve výuce.

Nové učebnice ještě nějaký čas nebudou. Je to důvod, proč připravujete vzdělávací materiály?

Ano, přesně tak. Každý očekávaný výsledek učení v RVP pro základní vzdělávání bude mít svou oporu v sadách materiálů, které učitelé dostanou příští rok k dispozici. Půjde o více než 400 sad – výukové materiály pro učitele i učební materiály pro přímou práci žáků a žákyň. Učitel tak nebude odkázán na složité dohledávání nebo čekání na nové učebnice. Dostane hotové podklady i s metodikou,

Leona Gergelová Šteigrová

Vystudovala mezinárodní vztahy a evropská studia na MU v Brně. Na MŠMT v pozici ředitelky odboru pro záležitosti EU zastupovala ČR v EU a předsedala Výboru pro vzdělávání Rady EU. V NPI působí od ledna 2025 na pozici ředitelky Odboru kurikulum a další vzdělávání.

Kde najdete více informací?
revize.rvp.cz/zv/podpora-skol

tak mohou přímo ovlivnit podobu finálních modelových ŠVP, aby výsledná verze byla pro školy co nejpraktičtější a nejužitečnější. A navíc – vedle modelových ŠVP je naší ambicí nabídnout co nejvíce „ukázkových“ ŠVP konkrétních škol, které mohou být inspirací i pro celou řadu dalších.

Co získají školy, které se zapojily do pilotního ověřování?

Mohou získat jistotu a inspiraci. Dostávají individuální balíček podpory, který jim „šijeme na míru“ podle jejich potřeb – může jít o pomoc s tvorbou a inovací ŠVP, práci s cíli ve výuce nebo třeba formativním přístupem. Současně se učitelé i vedení škol účastní cíleného vzdělávání, ať už prostřednictvím webinářů, workshopů, nebo přímých konzultací s tvůrci revidovaných RVP nebo modelových ŠVP.

Zároveň mají možnost být u zdroje – jako první zkoušejí nové modelové ŠVP i vzdělávací materiály a mohou k nim dávat zpětnou vazbu. Tím přímo ovlivňují jejich finální podobu. Díky tomu se z pilotních škol stávají inspirace pro ostatní a často také prestižní partneři při sdílení dobré praxe. A co je důležité – pilotní školy nejsou uzavřený klub. Zveme další školy, aby se do podpory a spolupráce zapojily. Každá nová zkušenost je cenná a posouvá celý proces dál.

Jaká další podpora je k dispozici?

Aktuálně máme připraveno více než třicet webinářů ke klíčovým tématům a nabídku dále rozšiřujeme o další inovativní témata, jak revize ve výuce uchopit. Vše je dostupné zdarma online a každý učitel se může kdykoliv vrátit k záznamům.

Co konkrétně získají školy, které podporu využijí?

Úsporu času i energie, protože nebudou začínat od nuly. Získají také jistotu, že v tom nejsou samy – mají k dispozici komunitu kolegů, metodiky v regionech i expertní podporu na národní úrovni. A navíc mají možnost ovlivnit podobu vzdělávání v celé republice. ■

jak je rovnou použít ve třídě, a hlavně jak s tímto principem pracovat i v budoucnu.

Jakou roli v podpoře hrají tolik diskutované modelové školní vzdělávací programy?

Víme, že příprava školních vzdělávacích programů podle revidovaných RVP může být pro školy náročná, proto vznikly návrhy modelových ŠVP. Jedná se skutečně o návrhy, které vyžadují ještě mnoho práce. Jejich finální verze, kterou spolu s MŠMT představíme do 30. 10. 2026, nabídnou hotový, přehledný základ, který si škola může převzít nebo upravit. Slouží jako ukázka, jak převést revidovaný RVP do vlastní praxe. Nejsou závazné, ale dávají školám oporu a věřím, že v budoucnu jim ušetří spoustu práce i času.

Můžou do tvorby modelových ŠVP školy nebo další odborníci nějak promluvit?

Ano, a to je velmi důležité. Probíhá pilotní ověřování ve více než sedmdesáti školách a od letošního září začne připomínkování v metodických kabinetech. Následně se zapojí i širší odborná veřejnost. Společně

Asistent pedagoga může sehrát klíčovou roli

Text: **Libor Hruška**

Od školního roku 2026/2027 budou mít základní školy možnost využít asistenta pedagoga (AP) ve všech prvních třídách s alespoň patnácti žáky. V čem to pomůže a jakou školy dostanou podporu, popisuje Eva Jakubičková z NPI.

Změna souvisí s blížícím se omezováním odkladů školní docházky. Jak důležitá bude v prvních třídách práce asistentů pedagoga? Jak novinku vnímáte? Je to krok správným směrem. Asistent pedagoga není jen někdo, kdo „pomáhá učiteli“, ale je to plnohodnotný člen týmu, který se podílí na vytváření bezpečného a podnětného prostředí ve třídě. V praxi to může znamenat i drobnosti, které vycházejí z citlivého vnímání individuálních potřeb každého žáka – třeba že AP pomůže žákům porozumět zadání nebo zvládnout přechod mezi činnostmi. Ale právě tyto drobnosti často rozhodují o tom, zda se žák cítí úspěšně.

Jak konkrétně asistent pedagoga pomáhá vyučujícímu a žákům a žákyním?

Asistent pedagoga je oporou učitele při řízení výuky a současně podporuje žáky v jejich školní práci v adaptačním období. V období, kdy se vše mění – prostředí, režim, vztahy i nároky. V průběhu vyučování může AP například pomoci žákům s nácvikem školních rituálů, nácvikem sociálních dovedností a sebeobsluhy, zvládáním emocí, dopomáhat s navazováním vztahů se spolužáky, rozdělováním práce do menších kroků, poskytovat okamžitou zpětnou vazbu a podpořit žáky v samostatnosti. Zároveň přispívá k tomu, aby se všichni žáci cítili ve třídě zapojeni

a bezpečně. Pro úspěšné fungování týmu je klíčová partnerská spolupráce učitele a AP, založená na vzájemné důvěře, respektu a jasném vymezení rolí. Velký prostor je nutné dávat reflexi jejich spolupráce.

V čem se liší práce AP v první třídě a ve vyšších ročnících?

AP v prvním ročníku pomáhá žákům si zvyknout na školní režim a provést je všemi fázemi adaptace na školní prostředí. Často se věnuje praktickým dovednostem, jako je sebeobsluha, orientace ve třídě a škole, práce s pomůckami nebo navazování vztahů se spolužáky. Velký důraz je kladen na vytváření bezpečné atmosféry a budování důvěry.

Ve vyšších ročnících se role AP postupně posouvá. Žáci už mají lépe osvojené základní školní návyky, a tak se podpora více zaměřuje na proces učení, individuální práci se žákem či naplňování specifických potřeb žáka.

Jak se školy na příchod asistentů pedagoga do většího množství prvních tříd připravují?

Mnoho škol má s AP už vlastní zkušenost, ale jejich zavedení do všech 1. ročníků bude pro školy novinkou. Školy řeší organizační i personální otázky, ladí pravidla spolupráce a komunikace mezi učiteli a AP a připravují podmínky pro týmové plánování výuky.

Webinář je ke zhlédnutí zde:**Co dalšího se mění**

Novinka je součástí takzvané odkladové novely školského zákona. Více čtete zde:

Jak jim v tom může pomoci Národní pedagogický institut?

NPI nabízí školám komplexní podporu. Zveřejnili jsme pro AP v 1. ročníku metodické materiály na webovém portálu Zapojme všechny, pořádáme online webináře i prezenční semináře. Téma adaptačního období je i součástí kvalifikačního studia organizovaného krajskými pracovišti NPI.

Představme tyto formy podpory konkrétněji. Začneme prezenčními semináři.

Začátek školní docházky je pro mnoho žáků náročný, a právě AP může sehrát klíčovou roli při jejich adaptaci. Velmi prakticky k tomuto období přistupují prezenční semináře pro AP v 1. ročníku, které nabízejí všechna krajská pracoviště NPI. Semináře jsou osmihodinové, přístupné všem zájemcům a cílem je pomoci AP uchopit tuto fázi vývoje žáka s maximální jistotou.

A online webináře?

Stejně téma speciálně pro AP v 1. ročníku NPI nabízí v devadesáti minutách i online. Webinář je praktický, interaktivní a dostupný online – odkudkoli. A v neposlední řadě je tu záznam webináře Role asistenta pedagoga při podpoře adaptace žáků 1. ročníku základní školy, zveřejněný na Zapojme všechny, který je dostupný kdykoli a nabízí konkrétní

Eva Jakubičková

Vystudovala střední pedagogickou školu a magisterské studium v oboru speciální pedagogika – učitelství. Po celou dobu své praxe působí na pražské ZŠ Jana Wericha jako pedagožka, vedoucí ŠPP a zástupkyně ředitele. V NPI je od června letošního roku.

praktické návody ze školské praxe. Jak začít spoluprací ve třídě, kde působí učitel a asistent společně? Zabýváme se rozdělením rolí, plánováním výuky i nastavením bezpečného prostředí pro všechny žáky.

Jak se toto téma dotýká vás osobně? Jakou máte zkušenost z praxe?

V oblasti školství pracuji více než pětadvacet let. Jako učitelka 1. stupně, vedoucí ŠPP i zástupkyně ředitele jsem s AP v úzké spolupráci. Z vlastní zkušenosti vím, že kvalitně nastavená spolupráce mezi učitelem a AP může zásadně ovlivnit klima ve třídě i úspěšnost žáků. Právě proto je mi toto téma velmi blízké a považuji ho za klíčové pro současné školství. V NPI pracuji od června letošního roku. Věnuji se především podpoře škol v oblasti spolupráce s AP a vzdělávání pedagogických týmů. Pomáháme školám připravit se na nové podmínky, nabízíme jim metodické vedení a také prostor pro sdílení zkušeností a inspirace. ■

Na prahu učitelské profese

Text: **Jana Fikrlová, Radka Kmochová, MŠMT**

Začátek učitelské dráhy zásadně formuje profesní směřování a sebevědomí začínajících učitelů a učitelek. Pro úspěšný start potřebují bezpečný prostor pro růst, podporu zkušenějších kolegů a kolegyň a jasnou představu o tom, co učitelská profese obnáší. Oporu v adaptačním období nabízí Kompetenční rámec absolventa a absolventky učitelství (KRAAU).

První roky ve škole jsou pro začínající učitele a učitelky spjaté s profesním rozvojem, ale také s řadou nejistot. V adaptačním období se poprvé stávají plně zodpovědnými za průběh a kvalitu výuky, vytváření bezpečného prostředí pro učení či spolupráci s kolegy a rodiči. V praxi rozvíjejí své učitelské kompetence a budují si repertoár strategií, které jim i jejich žákům vyhovují. Zároveň však začínají zjišťovat, že některé postupy v konkrétních třídách či u některých žáků nefungují tak, jak si naplánovali. Často také řeší náročné situace, se kterými se setkávají poprvé. Nově nabytá autonomie se tak v adaptačním období pojí jak s rozvojovými příležitostmi, tak se zvýšenou potřebou podpory.

Co říkají aktuální data?

Vhled do toho, jak začínající učitelé a učitelky vnímají své učitelské kompetence a adaptační období, nabízí Národní šetření učitelských kompetencí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT). V roce 2024 se do šetření zapojilo 2113 z nich. Ze šetření vyplývá, že se začínající učitelé a učitelky cítí v řadě oblastí sebevědomě. Za své silné stránky považují například vyučované obory a jejich zprostředkování žákům a žákyním (Oblast č. 1 v KRAAU, viz box) či budování pro-

fesního sebepojetí (Oblast č. 6). Opakovanou výzvou pro ně naopak zůstávají zpětná vazba a hodnocení (Oblast č. 4), a to zejména kritériální hodnocení, do kterého jsou zapojeni žáci. Za náročnější považují také profesní spolupráci, a to především na úrovni komunikace s rodiči, ale také spolupráce s kolegy a kolegyňami (Oblast č. 5).

Při plánování i průběhu adaptace je proto důležité cíleně podporovat začínající učitele a učitelky v kritériálním hodnocení, obzvláště v zapojování žáků do tvorby kritérií hodnocení, hodnocení vlastní práce či práce spolužáků. Dále mohou být mentoři a mentorky důležitou oporou při nastavování hranic v komunikaci s rodiči a při zapojování méně angažovaných rodičů do vzdělávání jejich dětí. Nezastupitelná je i role uvádějících učitelů a učitelek v začleňování nových kolegů a kolegyň do spolupráce s celým učitelským sborem.

Data jednoznačně ukazují, že začínající učitelky a učitelé, kteří měli v adaptačním období dostatek strukturované podpory, hodnotili své kompetence výrazně pozitivněji. Vyšší profesní sebevědomí uváděli ti, kterým byl přidělen uvádějící učitel, měli vytvořený plán adaptace a kteří se s uvádějícím učitelem pravidelně setkávali nad reflexí výuky. Role uvádějících učitelů a učitelek je tedy zásadní a ukazuje se, že je efektivnější

dát adaptačnímu období strukturu než mu nechávat zcela volný průběh.

Podpora v adaptačním období

Uvádějící učitel či učitelka se stává klíčovým partnerem začínajícího kolegy či kolegyně. K vzájemně prospěšné spolupráci přispívají mentorský přístup, naslouchání, společné plánování dalších kroků i sdílená reflexe. Stavění se do pozice hodnotitele a snaha předat vlastní postupy a strategie jako jediné správné mohou naopak úspěšný start přibrzdit.

Adaptační období je tak pro uvádějící učitele a učitelky příležitostí, jak se dále profesně rozvíjet společně s novým kolegou či kolegyní. Zároveň klade nároky na jejich vlastní profesní sebepojetí a jistotu. Vyžaduje přemýšlení o tom, které kompetence sami ovládají, které mohou od začínajících očekávat a ke kterým je vést a jak.

V tom pomáhá i Kompetenční rámec absolventa a absolventky učitelství, nástroj, který má nejen budoucím, ale i začínajícím a uvádějícím učitelům a učitelkám usnadnit hledání společného jazyka a propojovat očekávání systému s realitou praxe. Učitelské kompetence popisuje na úrovni absolvujících, začínajících i zkušených učitelů a učitelky. Lze ho proto využít jako podklad pro tvorbu plánu adaptace, mentoring i vlastní rozvoj uvádějícího učitele a učitelky.

Je to výzva pro každou školu

Profesní rozvoj učitelů a učitelky zdaleka nekončí absolvováním studia učitelství. První dva roky adaptace představují citlivé období pro rozvoj učitelských kompetencí i profesního sebevědomí. Výsledky šetření potvrzují, že kvalitní adaptace není samozřejmostí a nevzniká sama od sebe. Její pozitivní dopady prokazatelně ovlivňuje aktivní zapojení začínajících a uvádějících učitelů a učitelky i vedení škol. Investovaný čas, energie i odbornost se školám vrací v podobě kolegů a kolegyně, kteří jsou samostatní, sebevědomí a otevření spolupráci. Každá škola může už dnes udělat konkrétní krok – nastavit adaptační období s jasnou strukturou, pravidelnou reflexí a mentorskou podporou. Získá tím lépe připravené a sebevědomější učitele a učitelky i personálně stabilnější a spokojenější sborovnu. ■

Co je Kompetenční rámec

Jedná se o dokument, který MŠMT vytvořilo v roce 2023 ve spolupráci s fakultami připravujícími učitele a učitelky. Je to univerzální nástroj, díky kterému může každý posilovat své učitelské dovednosti. Pomáhá na cestě k **seberozvoji a profesnímu sebevědomí**.

Kompetenční rámec absolventa a absolventky učitelství je tvořen osmnácti kompetencemi, rozdělenými do těchto šesti oblastí:

1. Vyučované obory a jejich zprostředkování žákům a žákyním
2. Plánování, vedení a reflexe výuky
3. Prostředí pro učení
4. Zpětná vazba a hodnocení
5. Profesní spolupráce
6. Profesní sebepojetí, rozvoj, etika a duševní zdraví

Více informací na webu MŠMT:

Výsledky Národního šetření učitelských kompetencí

Tématu se věnovala i květnová debata na půdě NPI

Komukoliv prospěti můžeš, prospívej rád

Text: **Petra Svoboda**

Radek Hanuš vede krajské pracoviště NPI v Olomouci a podílí se na inovativních projektech, které posouvají spolupráci mezi školami, neziskovými organizacemi i odborníky.

**Krajské pracoviště
Olomoucký kraj**

Jak představíte krajské pracoviště v Olomouci?

Jedním slovem malebnost. Máme krásné prostory, pěkný stylový nábytek, nové technické vybavení. To je na první pohled viditelné pro každého. Jenže my máme i malebnost živou, žitou, tedy skvělou atmosféru na pracovišti. Podařilo se nám společně vytvořit skvělý tým lidí, kde každý má svůj projekt, své úkoly, svou zodpovědnost. Společně sdílíme, mluvíme o tématech, problémech, nahráváme si, doplňujeme se, a to s řadou překonaných těžkých okamžiků a výzev pomohlo vytvořit malebnost žitou mezi námi. Přijďte se k nám podívat. Rádi vás uvítáme. Mám za to, že ke vzdělávání a výchově malebnost patří.

V čem je Olomoucký kraj specifický, co se týče vzdělávání a školství?

Náš kraj má velice různorodé a regionálně velmi odlišné podmínky. Na severu jsou Je-

seníky, kde mají vzdálenostně a spádově blíž do Polska než do Olomouce. Na jihu máme v lesích schované Konice a uprostřed tohoto kraje je Olomouc, přirozené historické centrum, kde sídlí druhá nejstarší univerzita v ČR a kde řeší školy a rodiče úplně jiná témata než například v Javorníku, Štítech nebo Potštátě.

Takže jsme rychle pochopili, že nemůžeme být aktivní jen v Olomouci, ale že musíme vyjíždět do celého kraje. Je efektivnější vyvézt lektora do škol vzdálených třeba dvě hodiny jízdy než zvát pedagogy do Olomouce. Vnímám, že pro naši práci je velmi důležitá znalost a pochopení fungování konkrétního „ekosystému“ dané školy. V Jeseníku je například spousta věcí navázaných přirozeně na Polsko. Na středních školách mají společné obory s polskými školami anebo se propojují s Technickou univerzitou VŠB-TU v Ostravě.

V rámci síťování jsme se okamžitě propojili se všemi MAS (místními akčními skupinami) v kraji. Těch tu máme třináct. Vzájemná spolupráce a participace na rozvoji ředitelů, učitelů, škol se bohatě vyplácí. Jednak sdružujeme prostředky na akce, což je velmi výhodné, současně využíváme síť kontaktů, prostory, možnosti lektorů a odborníků z různých míst kraje. Na Zábřežsku a Šumpersku máme velmi aktivní Eduzměnu, máme tu aktivní lidi z Člověka v tísní, Skautského institutu, Lanového centra PROUD, samozřejmě Univerzitu Palackého v Olomouci, kolegy z ČŠI a Střední článek podpory a kolegy z Krajského úřadu Olomouckého kraje, se kterými velmi dobře

spolupracujeme, včetně projektu IDZ (Implementace dlouhodobého záměru). Těsné kontakty udržujeme i s Optickým klastrem ČR, Autoklastrem ČR, Hospodářskou komorou i Svazem průmyslu a také s Inovačním centrem Olomouckého kraje a Pevností poznání UPOL, Vědeckou knihovnou, Vlastivědným muzeem v Olomouci, Šumperku, Zábřehu i Jeseníku a dalšími subjekty. S Českou školní inspekcí realizujeme už druhým rokem velmi povedený projekt Kompas. Z toho mám osobně velkou radost.

Od října 2025 bude u vás v Olomouckém kraji probíhat pilotní roadshow zaměřená na klíčové kompetence. Spolupracujete na akci s nadací Blíž k sobě a nadací Pangea. Mohl byste nám říci o celé akci více?

Ano, díky mé dobrovolné práci v nadaci Pangea, kde máme mimo jiné společný projekt několika neziskových organizací s názvem Na charakteru záleží, se setkáváme s kolegy z nadace Blíž k sobě, nadace Benetho, Centra rozvoje charakteru atd. A tam jsem se potkal a domluvil s Marcelou Murgašovou z nadace Blíž sobě na spolupráci. Společně s ní chceme udělat pilotní akci o očekávaných výstupech učení v osobnostně-sociální výchově. Představíme čtyři praktické příklady: metodiky k OSV z projektu Odyssea, expedice z Outward Bound Česká republika, principy Hrdiny každého dne a projekt Výchova ke ctnostem z dílny nadace Pangea. Pro učitele může být velmi inspirativní a podnětné, když uvidí konkrétní příklady projektů, které si mohou dát do ŠVP. Během října a listopadu proběhnou tyto pilotní akce v Jeseníku, Šumperku a Olomouci (více na straně 47). No, a současně s tím rozjíždíme projekt EduBox. Na jaře 2026 bychom pak rádi vyjeli i do dalších krajů.

Co je to EduBox?

EduBox je online vzdělávací modul, který obsahuje materiály pro moderní výuku se současnými tématy, jako jsou 3D tisk, Robotika, Cyber Security, Automatizace nebo Elektro mobilita. Polopaticky řečeno, kraj díky EduBoxu nemusí nakupovat desítky pomůcek pro odborné a technické vzdělávání. Koupí jednu, velmi sofistikovanou, na aktuální technické a odborné úrovni a půjčuje ji všem školám v regionu. K tomu dostávají učitelé

Radek Hanuš

Od března 2021 je vedoucím pracoviště NPI v Olomouci. Specializuje se na management, osobnostně-sociální rozvoj, zážitkovou pedagogiku a neformální vzdělávání. Zlatý instruktor Prázdninové školy Lipnice, člen orgánů nadace Pangea, šéfredaktor časopisu Gymnasion a vedoucí projektu Hrdina každého dne.

online podklady. Ideou projektu EduBox je princip „otevřeného softwaru“. Kdokoliv může doplňovat, vylepšovat pomůcku a její online materiály. My jsme se s tímto fenoménem potkali před rokem na konferenci v Pevnosti poznání. Projekt vznikl v Moravskoslezském kraji, kde ho zastřešuje Moravskoslezská technologická akademie. Na začátku září spouští Olomoucký kraj projekt EduBox pro vybraných šest pilotních středních škol z celého regionu a na příští rok kraj plánuje podpořit celý projekt částkou 6–6,5 milionu.

Jaké máte osobní krédo pro svou práci?

Rád se vztahuji ke Komenského větám: „Komukoli prospěti můžeš, prospívej rád, možno-li celému světu. Sloužiti a prospívati je vlastnost povah vznešených.“ Pro sebe osobně to shrnuji do jednoho slova: Tahoanah – mnoho dobrých činů. To je slovo z irokézských jazyků, které zjednodušeně vystihuje mou osobní vizi. ■

Co opravdu chtějí mladí lidé od školy?

Text: **Klára Šedová**

Podle výzkumu Národního institutu SYRI chtějí mladí praktické dovednosti, podporu duševního zdraví a respektující vztahy, které je připraví na život v nejisté době.

Na přelomu let 2024 a 2025 provedl Národní institut SYRI rozsáhlý kvalitativní výzkum mezi mladými lidmi. Zajímalo nás, jak vidí kondici současné společnosti, jaké problémy vnímají jako palčivé a také kdo a jak by je měl řešit. Získali jsme 80 hloubkových rozhovorů s lidmi ve věku 15–24 let. Výzkum byl pojat jako participativní, tazatelé byli rovněž mladí lidé, studující Masarykovu univerzitu.

Vedle řady jiných zajímavých nálezů jsme se dozvěděli mnoho o tom, jak mladí lidé vnímají a hodnotí české školní vzdělávání a co by v něm rádi změnili. Ukázalo se, že ačkoli téměř nikdo z účastníků výzkumu nepodceňoval důležitost a hodnotu vzdělání, jejich vztah ke škole se různil. Bylo možné identifikovat tři typy vztahu ke škole: (1) idealistický, kdy škola byla vnímána jako prostor pro růst a smysluplné poznávání; (2) instrumentální, kdy škola byla chápána jako nutný prostředek k dosažení cíle (pracovního uplatnění, finanč-

ního zabezpečení, společenského uznání); (3) odcizený, kdy škola byla nazírána jako nespravedlivá, bezsmyslná a dusivá instituce.

Všech mladých lidí jsme se ptali na to, jaké změny by podle nich českému vzdělávacímu systému prospěly. Jejich výpovědi lze roztrdit do několika kategorií, které představíme níže. Zajímavé však také je zastavit se u toho, jakou povahu měly navrhované změny u jednotlivých typů participantů. Idealisté formulovali největší počet návrhů, které se týkaly téměř všech oblastí školního života. Znamená to, že nejvíce toho ve škole chtějí změnit ti, kdo ji mají rádi. Instrumentalisté se soustředili na změnu ve vyučovaných obsazích, tak aby byly více praktické a přímočaře využitelné v osobním nebo profesním životě. Odcizení hovořili především o nutnosti kultivovat vztahy mezi učiteli a žáky a v třídních kolektivech. Zřejmě jde o skupinu mladých lidí, která má právě s tímto aspektem školního života negativní zkušenost, a to je zdrojem jejich odmítavého vztahu ke škole.

Didaktická modernizace

Účastníci výzkumu hojně reflektovali školní výuku jako přesycenou frontálním předáváním informací určených k zapamatování. („Někdo nám několik hodin povídá o solární

soustavě, ale to neznamená, že my to budeme umět. Musíme jít domů, a ještě tomu věnovat dvě intenzivní hodiny.“)

Mezi tím, co by si ve škole přáli, mladí lidé zmiňovali badatelskou, projektovou a kolaborativní výuku, stejně tak si přáli využívat v hodinách digitální technologie, pracovat na otevřených problémových úlohách a získávat více rozvíjející zpětné vazby. Je třeba si uvědomit, že tato jejich přání jsou plně v souladu s dílkou současné kurikulární reformy, a ostatně i té předcházející. Některá přání, která sami účastníci označovali za nerealistická, jsou v současném systému plně realizovatelná, avšak žáci a studenti si toho nejsou vědomi a zřejmě nemají ze svých škol zkušenosti tohoto typu. („Já už jsem si někdy pohrával s takovou jinou myšlenkou. Jo, a tohle by chtělo překopat úplně všechno. Mně se strašně líbí systém, který mají v jiných evropských zemích, a to je ten, že oni na těch školách nemají úplně rozdělené ty předměty, jak je máme my. Mně by se strašně líbilo, kdyby to bylo organizovaný do takových větších skupin třeba jako Humanitní vědy.“)

Životní gramotnosti

Dalším přáním mladých lidí je zahrnutí obsahů, které v kurikulu podle nich chybějí nebo nejsou pojaté relevantním způsobem. Konkrétních požadavků byla celá řada, avšak dominovaly mezi nimi dva: finanční gramotnost a péče o duševní zdraví a zdravé vztahy. Tyto obsahy byly v rozhovorech napojeny na to, jak mladí lidé vnímají společenské problémy, jimž jejich generace čelí a bude čelit. Jde o jakési „životní gramotnosti“, které účastníci výzkumu chápou jako základní vybavu, bez níž se cítí být ohroženi a nepřípraveni na budoucnost.

V rozhovorech silně rezonovala obava mladých z budoucího materiálního zabezpečení. Finanční gramotnost, kterou podle svých slov ve

Mladí chtějí školu, která je připraví na život

Klára Šedlová

Je vědeckou ředitelkou Národního institutu SYRI, v rámci kterého vede i výzkumnou skupinu zaměřenou na oblast vzdělávání. Odborně se zabývá především otázkami výukové komunikace a vztahem různých komunikačních přístupů k žákovskému učení. Věnuje se také problematice vzdělanostních nerovností a otázce, jak nerovnosti zmírňovat. Působí na Ústavu pedagogických věd FF Masarykovy univerzity.

škole vůbec nerozvíjejí, chápou jako nástroj přípravy na samostatný život. („Já jsem úplně v nesnázích a mě to popravdě strašně deprimuje a moje všechny kamarády, co jsem se tak ptávala, že jsme o tom mluvili, tak oni taky vůbec nevědí, co mají dělat dál se životem, že oni vědí, že jenom zítra se mají naučit na pět testů, co budem psát a co dál?“ ... „To je potom ten život asi jednodušší, když člověk umí pracovat s téma penězma a tak, tak se spousta věcí zjednoduší v životě.“ ... „Umím vyjmenovat Přemyslovce a Lucemburky, ale neumím si tady podat daně. A je to stát, co to po nás chce, a budem ještě penalizovaný, když to neuděláme nebo uděláme to blbě. A proč nás to teda neučí v té škole?“)

Podobně internalizovanou mají obavu o vlastní duševní zdraví i o duševní zdraví celé společnosti. Stejně tak jsou zneklidněni, zda dokážou rozvíjet důležité životní vztahy, na jejichž kvalitě bude záležet, jaký život prožijí. Také v této oblasti by očekávali pomoc od školy a také v této oblasti ji podle svých slov nedostávají. („Častokrát si starší generace stěžuje, že jsme přecitlivělí. Ale nikdo nás neučil, jak zacházet s emocemi.“ ... „Abychom měli fungující společnost, tak se lidi furt musí bavit i třeba z očí do očí a mít nějaké vztahy třeba proto, aby se rodily děti a tak. A škola je to určitě nenaučí, když tam vlastně ti lidi jenom sedí a buď se teda dívají do mobilu, anebo se dívají

na učitele, který tam vede 45minutový sáhodlouhý monolog o ničem, tak je to taky asi nepřipraví na to, aby dokázali konverzovat. Ani na to, jak se mají vlastně chovat v tom vztahu nebo aby se naučili něco o sobě, aby dokázali v tom vztahu vydržet.“)

Autentická komunikace a vztahy ve škole

Třetí velkou oblastí, kterou zmiňovali, bylo rozšíření prostoru pro autentickou komunikaci ve škole. Tato oblast částečně souvisí s požadavky na didaktickou modernizaci. Možnost ptát se a diskutovat je vnímána jako důležitá ve vztahu k vlastnímu učení. Mladí lidé v našem výzkumu citlivě vnímali, že školní vyučování tuto možnost nabízí jen v omezené míře, a nikoli všem. („Když jsem se chtěla na něco zeptat nebo něco dodat, tak to jsem radši neřešila v hodině, ale po hodině. Protože mnohdy ony ty učitelky to nechtěly slyšet během hodiny, že ztrácíme čas.“ ... Učitelé nepovzbuzovali všechny, aby se vyjadřovali, nebo měli tam nějaký jako oblíbenec, na který byli zvyklí, že prostě se hlásí a mluví, a myslím, že to i nastavilo nějak tu dynamiku třídy, že někteří byli více hlasití a někteří víc tiší.“)

Zároveň platí, že mladým lidem nejde jen o to diskutovat, aby se více naučili, ale chtějí vyjadřovat svůj hlas a chtějí být vnímáni a respek-

toováni jako lidské bytosti. Souvisejícím elementem je potom přání, aby o ně učitelé v psychologickém smyslu slova pečovali a byli jim oporou. („Problém je neschopnost vyučujících předat zájem. A neschopnost rozpoznat u toho studenta, o co má vlastně zájem, a podpořit ho v tom, o co má zájem.“ ... „Tam, kde jsem byla, spíš ti učitelé šli proti tobě, že se ti moc nesnažili v něčem pomoci nebo poradit.“)

Závěr

Výzkum ukázal, že vztah mladých lidí ke škole není jednotný – někdo v ní vidí prostor pro smysluplné poznávání světa, jiný ji chápe primárně pragmaticky jako prostředek k dosažení osobních cílů a další ji vnímá jako nespravedlivou a dusivou instituci. Společné je ale jedno: všichni chtějí změny. Tyto změny nejsou okrajové ani luxusní – týkají se základních životních dovedností, férových vztahů a způsobu, jakým se učíme.

Je třeba slyšet, že mladí lidé se dnes cítí ohroženi – nejistotou, materiálními i psychickými nároky, obavami z budoucnosti. Přitom zároveň dávají najevo, že škole stále věří: očekávají od ní, že jim pomůže tuto nejistotu zvládnout a vybaví je tím, co je podle nich důležité pro život. Pokud má česká škola pomáhat mladým lidem i celé společnosti růst, musí tento apel přijmout. ■

! Tipy ze všech stran

Svět českého vzdělávání je povzbudivě činorodý, živý a kreativní. Existuje celá řada projektů a aktivit, které pomáhají na lokální i celostátní úrovni.

Měníme osnovy

Iniciativa Měníme osnovy oslovuje především rodiče a snaží se jim přiblížit, jaké změny v českém školství se aktuálně dějí. Zaměřuje se hlavně na představení nových rámcových vzdělávacích programů a ukazuje, co znamená kompetenčně pojatá výuka – tedy výuka, která děti nepřetěžuje množstvím izolovaných faktů, ale rozvíjí dovednosti, které opravdu využijí v životě: kritické myšlení, spolupráci, komunikaci či schopnost učit se novým věcem. Cílem je podpořit rodiče v orientaci v těchto změnách a ukázat jim, proč dávají smysl pro budoucnost jejich dětí.

Více na: menimeosnovy.cz

Get The Point

Projekt Get The Point je zaměřený na podporu kvalitního vzdělávání v Česku, zejména prostřednictvím ocenění inspirativních učitelů a rozvoje jejich spolupráce. Patří pod něj mimo jiné prestižní odborná cena Global Teacher Prize Czech Republic, která každoročně vyhledává a oceňuje mimořádné pedagogy základních a středních škol napříč regiony a zdůrazňuje význam jejich práce pro společnost.

Více na: getthepoint.cz

Začít spolu

Program Začít spolu nabízí školám podporu při zavádění a realizaci nového kurikula, a to prostřednictvím Průvodce tvorbou ŠVP, praktických řešení, vzájemné spolupráce a sdílení zkušeností, to vše ve formě vzdělávacích akcí a metodické podpory pro učitele i školy. Program kladě důraz na aktivní učení dětí, jejich samostatnost, spolupráci a rozvoj klíčových kompetencí, přičemž chybu považuje za přirozenou součást učení a rodiče za partnery ve vzdělávání.

Více na: zacitspolu.eu

FutureEdu

Konference FutureEdu je prestižní mezinárodní vzdělávací akce pořádaná v Praze, která se v roce 2025 zaměří na podporu demokracie, rozvoj občanských kompetencí a otázky inkluze ve školství. Klíčovým tématem je, jak vzdělávání může aktivně přispět k posilování demokratické společnosti v době digitalizace a nástupu umělé inteligence. A jak důležité je, aby se mladí lidé setkávali s hodnotami participace a respektu k různorodosti během školního vzdělávání. Akce propojuje přední odborníky, učitele i zahraniční hosty a její záznam je volně dostupný ke zhlédnutí.

Více na: futureedu.cz

Začni učit

Organizace pro začínající učitele nabízí komplexní podporu od prvních kroků na cestě k učitelství až po nástup do školy. Zájemcům o učitelství ukazuje, v čem tato profese spočívá. Rozhodnutým zájemcům o učitelství pomáhá o doplnění pedagogické kvalifikace a pro začínající učitele připravuje Učitelské jiskření – půlroční sérii online setkání, při kterých hraje hlavní roli sdílení dobré praxe.

Více na: zacniucit.cz

CEDU

Organizace CEDU (Centrum pro demokratické učení) rozvíjí občanskou gramotnost a učí děti přijímat odpovědnost a být iniciativní. Podporuje ředitele a učitele ve zlepšování kultury škol i tříd a učí děti spolupracovat a řešit výzvy 21. století. Specializuje se na podporu žákovských parlamentů a třídnických hodin, přičemž školám poskytuje kurzy pro vedení dětských kolektivů. Společně vytváří prostor, ve kterém mají děti možnost převzít odpovědnost a aktivně ovlivňovat dění kolem sebe. Školy, které sdílejí demokratické hodnoty, jsou sdruženy v síti Škola pro demokracii, fungující napříč celou Českou republikou, do které se mohou připojit i další subjekty.

Více na: cedu.cz

Centrum rozvoje charakteru

Cílem Centra rozvoje charakteru je tematicizovat, kultivovat a posilovat myšlenku celostního formování charakteru. Centrum chce spojovat všechny, kteří jsou přesvědčení o tom, že na charakteru záleží. Slovy Komenského, že je třeba „znát dobré, chtít dobré a konat dobré, a to i když se nikdo nedívá“.

Více na: cerc.cz

Inspirativní setkání pro pedagogy a pracovníky ve vzdělávání

Osobnostně sociální výchova do škol

Praktický workshop pro pedagogy a pracovníky ve vzdělávání, ze kterého si účastníci odnesou reálnou zkušenost a porozumění, jak vypadají očekávané výsledky učení v oblasti osobnostně sociální výchovy.

Více na: mojeedu.npi.cz

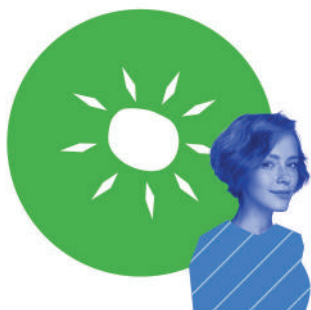
Reflektivní deník

Pracujete s pestrou, heterogenní třídou?

- Stáhněte si Reflektivní deník, který navazuje na publikaci Desatero úspěšné práce s heterogenní třídou.
- Zamyslete se nad svými silnými stránkami i nad tím, v jakých oblastech se můžete posunout.
- Nechte se inspirovat konkrétními tipy do výuky.
- Sledujte a zaznamenávejte si své pokroky.

Deník se skládá ze tří modulů. Ty popisují etapy na cestě k úspěšné práci s heterogenní třídou.

Stáhněte si:

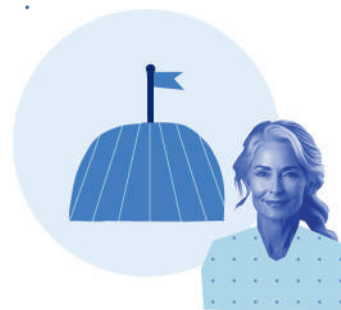
Modul I

Vytváření
pozitivního
třídního klimatu

Modul II

Realizace výuky
srozumitelné pro
všechny žáky

Modul III

Umožnění
různého tempa
a obtížnosti výuky

MojeEdu
Národní pedagogický institut ČR

MojeEdu

Představujeme vám nové MojeEdu od Národního pedagogického institutu. Přehledný portál plný materiálů, kurzů a inspirace vytvořený ve spolupráci s učitelskou komunitou pro učitele a učitelky. S registrací zdarma a bez zbytečných složitostí.

MojeEdu je centrální rozcestník, kde najdete vše, co potřebujete pro svůj profesní rozvoj a každodenní výuku. Od metodických materiálů a informací přes aktuální rámcové vzdělávací programy až po nabídku kurzů, studií a webinářů. Pro učitelky a učitele, stejně jako pro vedení škol. Pro předškolní vzdělávání i pro výuku na základních a středních školách. Vše ověřeno odborníky z praxe, vše na jediné adrese.

- **Materiály do výuky: ověřené metodiky, pracovní listy, inspirace z praxe**
- **Vzdělávání: kurzy, kvalifikační studia, webináře, setkání, konference**
- **Podpora školám v oblastech kurikula, rozvoje a vedení školy, práce s heterogenním kolektivem**

Více na
mojeedu.npi.cz

Děkujeme

Časopis EduRevue zabodoval v prestižní soutěži Zlatý středník

Máme velký důvod k radosti. Magazín EduRevue získal 1. místo v kategorii Externí tištěný časopis a noviny a 3. místo v kategorii Veřejný sektor a politická komunikace v prestižní soutěži Zlatý středník!

Do letošního ročníku soutěže bylo přihlášeno 642 projektů a odborná porota ocenila kvalitu a přínos magazínu EduRevue, který od podzimu 2023 přináší rozhovory, reportáže, příklady dobré praxe a pohledy na aktuální proměny českého školství. Moc vám děkujeme za to, že nás čtete, sdílíte s námi své příběhy a jste pro nás velkou inspirací.

Redakce EduRevue

EduRevue

Téma: **Základní gramotnosti & klíčové kompetence**

Vydání: **2025/5**

Šéfredaktorka:

Markéta Beková

Redakce:

Libor Hruška, Petra Svoboda, Radek Melichar, Bohuslav Bohuněk

Foto:

David Háva, Kateřina Lánská a archiv autorů

Foto na titulní straně:

David Háva

Jazyková korektura:

Soňa Čapková, Tereza Lacinová, Jan Klufa

Grafika:

Petra Smolíková

Tisk:

Profi-tisk group, s. r. o.

Vydavatel:

Národní pedagogický institut České republiky,
Senovážné nám. 25, 110 00, Praha 1

Jak se vám líbí EduRevue?

Napište nám na edurevue@npi.cz

Rok vydání: 2025

ISSN 3029-5122

Více na
www.edurevue.npi.cz

Aby se děti těšily do školy
a učitelé a učitelky měli tu
nejlepší práci na světě.

